Ján Marko

SPÄTNÝ POHĽAD

na Lexikón slovenských vojvodinských vysokoškolských učiteľov a vedcov

vedecké zošity

Ján Marko

SPÄTNÝ POHĽAD

na Lexikón slovenských vojvodinských vysokoškolských učiteľov a vedcov

Slovenské vydavateľské centrum
Báčsky Petrovec

Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov

Slovakistická vojvodinská spoločnosť
Nový Sad

2010

Homo mensura.

ÚVOD

Lexikón slovenských vojvodinských učiteľov a vedcov vydali Slovenské vydavateľské centrum Báčsky Petrovec a Slovakistická vojvodinská spoločnosť v Novom Sade v roku 2009 ako 11. zväzok v edícii Vedecké zošity.[1]

Predseda Slovakistickej vojvodinskej spoločnosti v Novom Sade prof. Dr. Michal Týr v *Úvodných poznámkach Lexikónu* spresňuje, že „Slovakistická vojvodinská spoločnosť (SVS) v Novom Sade pocítila potrebu a rozhodla sa svojou činnosťou prispievať k spracovaniu potenciálneho slovníka vojvodinských Slovákov činných v kultúre, umení, médiách, vzdelávaní a vo vede." Podľa slov predsedu SVS v prvej fáze bola táto činnosť usmernená na publikáciu obsahujúcu údaje o vojvodinských Slovákoch pedagogických a vedeckých pracovníkoch na vysokých školách doma a vo svete. V súvislosti s prípravou *Lexikónu* bol prichystaný východiskový menoslov vojvodinských pedagógov a vedeckých pracovníkov, učiteľov na vysokých školách doma a vo svete. Spoločná charakteristika tohto súboru je v tom, že všetky osobnosti sú, alebo boli učiteľmi a vedeckými pracovníkmi na vysokých školách a vo vedeckých inštitúciách. Pri určovaní osobností, ktoré mali byť zahrnuté do tohto súpisu, sa sledovala domáca a zahraničná literatúra, údaje na počítačovej sieti a podobné pramene.

Pre obsah údajov, ktoré bolo potrebné uviesť do životopisu, pre určitú časť osobností pozorovaného súboru, činných v období zbierania materiálu do publikácie, sa používal dotazník Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice v Martine. Platí to aj pre prístupné osobnosti žijúce v tom období na dôchodku. Biografické údaje osobností, ktoré v pozorovanom období neboli prístupné (nežili), sú čerpané z literárnych prameňov (encyklopédií a biografických slovníkov), čo sa na konci každého takého hesla uvádza.

Iniciálny list o pláne pracovať na publikácii Slovakistická vojvodinská spoločnosť zaslala potenciálnym osobnostiam vo forme obežníka, ktorý v prílohe obsahoval pripravený menoslov a pokyny so sugesciami na písanie životopisov. Obežník napísaný a rozoslaný 14. marca 2007 podpísal prof. Dr. Michal Týr, predseda SVS.

V obežníku bola určená adresa, na ktorú treba elektronickou poštou zasielať životopisy, zodpovedajúce fotografie a výberový zoznam uverejnených vedeckých a výskumných diel, vysokoškolských učebníc, monografií a príspevkov v domácich a zahraničných časopisoch, účasť na vedeckých zjazdoch (kongresoch), konferenciách a vedeckých sympóziách s prednáškou, referátom, posterom. Základnými pokynmi uvedené bibliografické jednotky mali obsahovať titul, miesto a rok vydania. Takouto sugesciou sa v *Lexikóne* chcelo vyhnúť hromadeniu veľkého počtu bibliografických údajov.

V *Lexikóne* sa veľkosťou písmen 11 pt. podáva životopis pozorovanej osobnosti chápaný v užšom zmysle slova.

Vedecká a profesijná činnosť každého jednotlivca, jeho uverejnené učebnice, monografie, skriptá, kapitoly v učebniciach a monografiách, príspevky na verejných vystúpeniach alebo uverejnené v časopisoch predstavujú jeho vedecké *dielo* a triedené sú tematicky. V tomto prípade je veľkosť písmen 9 pt.

---

[1] Vydanie knihy finančne podporili:
Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Bratislava, Fond Slovenské tlačené slovo Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku, Nový Sad a Pokrajinský sekretariát pre kultúru, Nový Sad.

Pre viac ako 20 osobností bolo potrebné prebrať údaje o ich životopisoch z rôznych prameňov (encyklopédie, lexikóny). V tejto práci veľmi ochotne a srdečne fotokópiami pomáhala vyššia knihovníčka Oddelenia slovakistiky Filozofickej fakulty v Novom Sade Anna Ostojinová, rod. Materáková. Patrí jej úprimná vďaka.

Jazykovú úpravu textov zodpovedne a svedomite vykonal Dr. Michal Týr, riadny profesor na Oddelení slovakistiky Filozofickej fakulty v Novom Sade a predseda obnovenej Slovakistickej vojvodinskej spoločnosti.

I keď by sa to možno mohlo označiť neskromnosťou a nekritickým hodnotením, predsa treba uznať, že táto publikácia Slovenského vydavateľského centra z Báčskeho Petrovca a Slovakistickej vojvodinskej spoločnosti z Nového Sadu predstavuje pre určité časové obdobie jedinečný zdroj súhrnne, synteticky, komplexne vyberanej elity – výkvetu slovenských vojvodinských vysokoškolských pedagogických a vedeckých osobností, ktorý sa nedá zaobísť pri vážnej analýze a konzekventnom študovaní tejto problematiky.

Nároky na analýzu *Lexikónu* a metódy spracovania

Lexikón ako knižný produkt sa stáva trvalým prameňom, v ktorom je na jednom mieste sústredený veľký počet cenných údajov o skupine osôb s prívlastkom slovenskí vojvodinskí pedagogickí a vedeckí pracovníci. Tieto údaje možno systematicky triediť, klasifikovať, analyzovať a posudzovať uplatnením rôznych meradiel odborných, spoločenských, spoločensko-ekonomických a iných.

Lexikón vojvodinských Slovákov pôsobiacich na vysokých školách a na vedeckých pracoviskách obsahuje základné heslá zaradené abecedne. Lenže tu sú aj iné vzácne údaje, ktoré možno všestranne analyzovať (napr. charakteristiky počtu, sociálneho pôvodu, odborného zamerania a priestorovej disperzie osôb zaradených do pozorovaného súboru).

Osoby zaradené do knihy sa zaoberajú (zaoberali) pedagogickou a vedeckou činnosťou. Sú tu vysokoškolskí učitelia a výskumníci rozličných hodností, ktorí sa na túto aktivitu pripravovali a pripravujú okrem iného obhajobou magisterských a doktorských téz. Zaujímavé je poukázať tak na počet magisterských a doktorských téz, ktoré obhájili pozorované osoby, ako aj na ich životný vek, v ktorom sú (boli) realizované tieto úlohy. Nie menší význam predstavuje spoznanie problematiky, ktorá bola predmetom záujmu a riešenia týchto vedeckých prác.

Členom základného súboru boli zverené rôzne funkcie vo vysokoškolských a výskumných inštitúciách (rektori, prorektori, dekani, prodekani, vedúci katedier a pod.) a treba poukázať aj na ich členstvo a činnosť vo vedeckých akadémiách, odborných organizáciách, spoločenstvách...

Základné pozorované údaje sú spracované uplatnením adekvátnych známych matematicko-štatistických postupov. Spracovanie sa konalo prevažne použitím samočinného počítača. Týmto spôsobom sa získala určitá charakteristika skúmaného fenoménu: aritmetický priemer (priemerná hodnota: $\overline{x}$), štandardná odchýlka (∂), variačný koeficient (CV%), variačné rozpätie (minimum – maximum) a korelačná závislosť (r_{xy}).

Homogénnosť a heterogénnosť pozorovaného javu sú medzi sebou v recipročnom pomere. V tejto práci sa ako ukazovateľ heterogénnosti určitého skúmaného javu (radu, série) používa koeficient rozmanitosti (Kr). Hodnota tohto koeficientu sa vypočituje podľa vzorca:

$$Kr = \frac{\left(\sum xi\right)^2}{\sum xi^2}$$

Na kvantitatívne hodnotenie zmeny štruktúry sociálneho pôvodu a iných javov sa používa vzorec, ktorý na takéto účely odporúča Klaus-Werner Schatz a ktorý, vo forme prispôsobenej pre potreby tohto výskumu, znie:

$$K\check{s} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{i=m}(\check{S}_{it} - \check{S}_{i0})^2}{n}}$$

š – percentuálny podiel skupiny rodičov **i** v celkovom počte,
0 – začiatok obdobia,
t – koniec obdobia,
n – počet rokov (t – 0),
m – počet členov skupiny, v ktorej sa zisťuje štruktúra a intenzita jej zmeny.

Periodizácia údajov pozorovaného obdobia zahŕňa šesť časových úsekov.

Prvý časový úsek z praktických dôvodov činí celé devätnáste storočie, ktoré sa končí rokom 1900.

Dvadsiate storočie sa sleduje ako päť dvadsaťročných časových úsekov:
prvý zahŕňa roky 1901 až 1920;
druhý – 1921 až 1940;
tretí – 1941 až 1960;
štvrtý – 1961 až 1980 a, konečne,
piaty – predstavuje otvorený časový úsek, ktorý sa začína rokom 1981.

Jazykovú úpravu a korektúru textu príspevku veľmi zodpovedne vykonal Dr. Michal Týr, riadny profesor na Oddelení slovakistiky Filozofickej fakulty v Novom Sade a predseda obnovenej Slovakistickej vojvodinskej spoločnosti, ktorý dôkladne a svedomito zapretoval rukopis.

VÝSLEDKY ROZBORU

Počet vysokoškolských učiteľov a vedcov podľa osady narodenia

Lexikón obsahuje 165 hesiel a údaje o počte osôb narodených v jednotlivých osadách sú v tabuľke na s. 6.[2]

V pozorovanom časovom období počet vedcov a pedagógov na vysokých školách prejavuje jasnú tendenciu vzrastu. Z 19. storočia je 6 osôb, z prvého časového úseku 20. storočia (1901 – 1920) 13 osôb, z druhého (1921 – 1940) 37 osôb a do tretieho pozorovaného časového úseku (1941 – 1960) patrí najväčší počet – 56 osôb. V nasledujúcom časovom úseku sa nepatrným poklesom (48 osôb) počet pedagógov a vedeckých pracovníkov na vysokých školách narodených v pozorovanom období stabilizuje.

Tieto osoby triedené podľa narodenia pochádzajú z rôznych vojvodinských osád.[3] Ich najväčší počet je z Báčskeho Petrovca (36 osôb, 21,82 %), potom z Nového Sadu (27 osôb, 16,36 %), nasledujú Kovačica a Kysáč (po 11 osôb, 6,67 %), Báčska Palanka a Pivnica (po 8 osôb, 4,85 %), Belehrad, Kulpín a Stará Pazova (po 6 osôb, 3,64 %), Aradáč, Padina, Zreňanin a ostatné osady (po 4 osoby, 2,42 %), Erdevík, Pančevo a Selenča (po 3 osoby, 1,82%). Treba spomenúť aj Binguľu (2 osoby, 1,41%). Osady, z ktorých pochádza po 1 osoba, sú: Báč, Hajdušica, Kačarevo, Laliť, Senta, Sombor, Silbaš, Vrbas a Zemun.

Počíta sa, že z územia báčskych osád pochádza prevažná časť sledovaných osôb (cca 70 %), banátskych (17-18 %) a sriemskych (12 %).

Sociálny pôvod vysokoškolských učiteľov a vedcov

V analýze údajov o sociálnom pôvode rodičov uvedených do životopisov primárnu úlohu hralo povolanie otca. V životopisoch o povolaní matky bolo okrem *domáca* označené: ekonómka, farmaceutka, inžinierka lesníctva, inžinierka stavebníctva, lekárka, lekárnička, odborná učiteľka, právnička, profesorka slovenského jazyka a literatúry, robotníčka, technička – chemická, strojárska, zubná, učiteľka, vychovávateľka, vysokoškolská profesorka, zdravotná sestra. Predsa na základe týchto niekoľkých poznatkov o povolaní matky nebolo by oprávnené zostavovať osobitnú tabuľku o sociálnom pôvode potomkov pre pozorovaný súbor.

Tabuľka zaradená do tohto príspevku vychádza z povolania otca ako charakteristického znaku sociálneho pôvodu rodiny. Kategórie uvedené ako rodinné povolanie nie sú vždy úplne homogénne.

Do hesla *roľnícka rodina* je zaradený roľník, ktorý má väčší alebo menší poľnohospodársky majetok, ako aj drobný súkromný roľník. V kategórii *robotnícka rodina* sa ako reprezentant rodiny javí robotník v podniku a priemysle vôbec bez ohľadu na jeho kvalifikáciu (modelár, traktorista, strážnik), ako aj nádenník v poľnohospodárstve, ktorý sa občas zaoberá výrobou pletených kresiel. Podobná konštatácia platí o *remeselníckych rodinách.* V kategórii remesiel sú remeslá, ktoré pomaly zanikajú, ale aj súčasné: holič, kamenár, kolár, kožušník, krajčír, mäsiar, murár, obuvník, stolár a záhradník. Menej hete-

[2] Pozri: M. Týr: *Úvodné poznámky*. In: *Lexikón slovenských vojvodinských vysokoškolských učiteľov a vedcov.* Nový Sad 2009, s. 6, tabuľka 1.

[3] Údaj o osade narodenia uvedený v životopisoch (najmä keď ide o Nový Sad, Pančevo a Belehrad) je presný, prevzatý z matrík narodených. Netreba ho vždy identifikovať s trvalým pobytom rodičov, lebo v spomínaných mestách (Nový Sad, Pančevo, Belehrad) sú pôrodnice, v ktorých sa tieto osoby narodili, i keď miesto narodenia nepredstavuje ich a ich rodičovský trvalý pobyt.

rogénne sú kategórie intelektuálnych povolaní: úradnícke rodiny, učiteľské a profesorské, inžinierske, rodiny právnikov, ekonómov, novinárov, lekárske, farárske a rodiny umelcov.

Určité nedostatky uplatnenej klasifikácie sú evidentné, ale v každom prípade bolo potrebné uplatniť určitú klasifikáciu rodín, aby sa v pozorovanom časovom období získal systematizovaný prehľad sociálneho pôvodu slovenských vojvodinských vysokoškolských učiteľov a vedcov (tab. 1).

Tabuľka 1. **Distribúcia členov základného súboru podľa povolania rodičov**

Rodina	Obdobie narodenia členov súboru						Spolu
	<1900	1901 – 1920	1921 – 1940	1941 – 1960	1961 – 1980	>1981	
Roľnícka	1	4	12	10	7	-	34
Robotnícka	1	-	1	5	3	2	12
Remeselnícka	1	-	5	8	4	-	18
Obchodnícka	-	-	1	-	1	-	2
Úradnícka	-	-	2	4	1	-	7
Učiteľská, profesorská	2	1	7	6	10	-	26
Inžinieri a technickí odborníci	-	-	-	2	6	-	8
Právnici, ekonómi, novinári	-	1	-	7	10	2	20
Lekárska	-	-	2	4	2	-	8
Farárska	-	2	1	1	-	-	4
Umelci	-	-	1	-	1	-	2
Neznáme povolanie rodičov	1	5	5	9	3	1	24
Celkový počet	6	13	37	56	48	5	165

Rozborom údajov v tabuľke 1 sa zreteľne môže konštatovať, že najväčší počet (34 osôb) slovenských vojvodinských vysokoškolských pedagógov a vedcov v pozorovanom období pochádza z roľníckych rodín. Označená tendencia dosahuje maximum v časovom úseku 1921 – 1940 (12), a potom nasleduje postupný pokles.

Druhý, nie menej významný prameň predstavujú rodiny učiteľov a profesorov (26 osôb). Fenomén rastu počtu príslušníkov týchto rodín je nepretržitý, i keď sa charakterizuje určitou nie osobitne zdôraznenou osciláciou.

Aj potomkom právnických rodín, rodín ekonómov a novinárov (20 osôb) a rodín remeselníkov (18 osôb) v celkovom počte patrí vysoká pozícia.

Osobitne sme vypracovali tabuľku remeselníckych rodín, kam patrí 18 osôb.

Tabuľka 2. **Zloženie remeselníckych rodín**

Povolanie rodičov	Obdobie narodenia členov súboru						Spolu	
	<1900	1901 – 1920	1921 – 1940	1941 – 1960	1961 – 1980	>1981	počet	podiel
Holič	-	-	-	1	-	-	1	5.56
Kamenár	-	-	-	1	-	-	1	5.56
Kolár	-	-	1	-	-	-	1	5.56
Kožušník	-	-	-	2	1	-	3	16.66
Krajčír	-	-	2	-	-	-	2	11.11
Mäsiar	-	-	1	2	-	-	3	16.66
Murár	1	-	-	-	1	-	2	11.11
Obuvník	-	-	-	-	1	-	1	5.56
Stolár	-	-	-	2	1	-	3	16.66
Záhradník	-	-	1	-	-	-	1	5.56
Celkový počet	1	-	5	8	4	-	18	100.00

Robotnícke (12 osôb), inžinierske (8 osôb), lekárske (8 osôb) a úradnícke (7 osôb) rodiny sa exponujú po druhom (1921 – 1940), resp. treťom (1941 – 1960) sledovanom časovom úseku dvadsiateho storočia.

Z farárskych (4 osoby), obchodníckych (2 osoby) a rodín umelcov (2 osoby) je evidovaných spolu 8 osôb.

V 24 heslách *Lexikónu* sa neuvádza sociálny pôvod – povolanie rodičov. Teoreticky sa môže predpokladať, že štruktúra osôb, ktoré patria do tejto kategórie, je podľa sociálneho zloženia identická so štruktúrou celkového počtu, z ktorého nie sú vynechané údaje o povolaní rodičov.

Jednotlivé časové úseky pozorovanej tabuľky (tab. č. 1) sú podrobené analytickým rozborom. Vypočítané sú ako meradlá koeficienty rozmanitosti a zmeny štruktúry. Pre spoľahlivejšie výsledky uplatnenia konfrontačnej metódy výpočty sú vykonané: a) pre celkový počet a b) pre celkový počet, z ktorého je vynechaná kategória rodín neznámeho povolania.

Výsledok takéhoto konfrontačného postupu obsahuje nasledujúci prehľad.

Ukazovateľ	Hodnota vypočítaného koeficientu rozmanitosti				
Časový úsek	<1900	1901 – 1920	1921 – 1940	1941 – 1960	1961 – 1980
Celkový počet	4,50	3,60	5,37	8,00	7,06
– bez neznámeho povolania	2,90	3,57	4,45	7,02	6,39

Ukazovateľ	Hodnota vypočítaného koeficientu zmeny štruktúry			
Medzičasový úsek	<1900/ 1901 –1920	1901 – 1920/ 1921 – 1940	1921 – 1940/ 1941 – 1960	1941 – 1960/ 1961 – 1980
Celkový počet	10,45	7,85	5,08	4,69
– bez neznámeho povolania	12,72	7,84	5,86	4,70

Vypočítané hodnoty koeficientu rozmanitosti veľmi jasne poukazujú na fakt, že sa v pozorovaných časových úsekoch v každom dvadsaťročnom období významne mení zloženie pôvodu univerzitných učiteľov a vedcov. To svedčí, že sa univerzitné kádre nereprodukujú z úzkych sociálnych prameňov, ktoré charakterizujú rodinkárstvo, ale sa rozširujú o nové sociálne vrstvy. Označený fenomén si zasluhuje kladné hodnotenie.

Na druhej strane, ako reflexia čarovného zrkadla, hodnoty koeficientu zmeny štruktúry od začiatočnej vysokej hodnoty, ktorá označuje evidentný nesúlad medzi prvým a druhým časovým úsekom, v nasledujúcich medzičasových úsekoch systematicky klesajú a poukazujú na to, že sú štruktúrne zmeny v poslednom časovom období nepatrné a že spejú k želanej absorpcii najširších určených prameňov, z ktorých sa majú reprodukovať učitelia vysokých škôl a vedeckí pracovníci.

Druh strednej školy, ktorú absolvovali slovenskí vojvodinskí vysokoškolskí pedagógovia a vedci

Podľa životopisných údajov šesť osôb, ktoré strednú školu navštevovali pred rokom 1900, boli:

Šafárik, Ján (1814 – 1876) navštevoval nemeckú školu (1821). Neskôr študoval na Srbskom pravoslávnom gymnáziu v Novom Sade, kde jeho strýc P. J. Šafárik bol riaditeľom.

Rohoň, Jozef Viktor (1845 – 1923) stredoškolské štúdiá ukončil na gymnáziu v Šoprone.

Kvačala, Ján Radomil (1862 – 1934), učiteľská rodina, študoval na gymnáziu v Sarvaši.

Harminc, Milan Michal (1869 – 1964), syn kulpínskeho murára, študoval na Nemeckej obchodnej akadémii v Novom Sade.

Imro, Ján (1897 – 1990), syn chudobného sedliaka, študoval spočiatku na gymnáziu v Sarvaši. Štúdiá ukončil vo Vršci.

Sirácky, Andrej (1900 – 1988), robotnícka rodina, stredoškolské štúdiá absolvoval na nemeckom gymnáziu v Novom Vrbase, určitú dobu v Sarvaši. Štúdiá ukončil v Novom Vrbase.

Dr. Ján Čaplovič vo svojom príspevku *Pamätnica – 50 rokov Slovenského gymnázia v Petrovci* (Slovenské gymnázium, Petrovec 1969) spomína na podmienky vlastného študovania a o tom

píše: „Študovať ďaleko od rodiska, to bolo i drahé i také zvláštne, že sa na to odhodlal len máloktorý rodič spomedzi roľníkov a malých remeselníkov. Väčšina i tých nepočetných žiakov z týchto krajov tvorili synovia inteligencie (farárov, učiteľov a i.). Tak sa potom obmedzovalo vyššie vzdelanie len na veľmi úzku vrstvu.“

Poznámka Dr. Jána Čaploviča v *Pamätnici* poukazuje, že dobre poznal dolnozemské podmienky v období, o ktorom píše. Neskôr sa podmienky menia. Svedčia o tom údaje o počte študujúcich, ich sociálnom zložení a priestorovej disperzii.

Z tabuľky č. 3 možno vyčítať, že sa v pozorovanom období zväčšuje počet študujúcich na stredných školách.

Tabuľka 3. **Distribúcia členov základného súboru podľa druhu ukončenej strednej školy**

Názov školy	Obdobie narodenia členov súboru						Spolu	
	<1900	1901 – 1920	1921 – 1940	1941 – 1960	1961 – 1980	>1981	počet	podiel
Gymnázium	5	10	29	42	35	5	126	76,36
Učiteľská škola	-	1	2	2	-	-	5	3,03
Akadémia a škola úžit. umenia	-	-	-	2	-	-	2	1,21
Stredná hudobná škola	-	-	-	1	-	-	1	0,61
Stredná obchodná a ekonomická	1	-	-	2	-	-	3	1,82
Stredná technická škola	-	-	1	4	7	-	12	7,27
Stredná poľnohospodárska škola	-	-	3	1	3	-	7	4,24
Neznáma škola a lokalita	-	2	2	2	3	-	9	5,46
Celkový počet	6	13	37	56	48	5	165	100,00

Je zrejmé, že gymnázium ako škola má primát. Viac ako ¾ evidovaných osôb v *Lexikóne* sa v pozorovanom období rozhodlo študovať na gymnáziu. Označená orientácia sa dá opodstatniť. Táto univerzálna škola študujúcim zabezpečuje neobmedzený odchod na štúdiá na vysoké školy.

V rokoch 1901 až 1960 sme evidovali študovanie na učiteľských školách (5 osôb, 3,03 %), i keď je počet a podiel študujúcich pomerne nízky.

Štúdiá na stredných školách (technickej a poľnohospodárskej), ktorých je počet a podiel pomerne vysoký (technická 12 osôb, 7,27 %; poľnohospodárska 7 osôb, 4,24 %), sú evidované u narodených v období 1921 – 1980.

I pre tabuľku č. 3 sú vypočítané koeficienty rozmanitosti a zmeny štruktúry.

Výsledok takéhoto konfrontačného postupu obsahuje nasledujúci číselný prehľad.

Ukazovateľ	Hodnota vypočítaného koeficientu rozmanitosti				
Časový úsek	<1900	1901 – 1920	1921 – 1940	1941 – 1960	1961 – 1980
Celkový počet	1,38	1,60	1,59	1,74	1,78
– bez neznámeho povolania	1,38	1,20	1,43	1,63	1,80

Ukazovateľ	Hodnota vypočítaného koeficientu zmeny štruktúry			
Medzičasový úsek	<1900/ 1901 – 1920	1901 – 1920/ 1921 – 1940	1921 – 1940/ 1941 – 1960	1941 – 1960/ 1961 – 1980
Celkový počet	5,54	3,00	2,34	2,53
– bez neznámej školy	4,57	2,81	2,52	1,59

Uvedené ukazovatele dovoľujú konštatovať, že sa podľa vypočítaných hodnôt koeficientu rozmanitosti v pozorovanom období od začiatočného do posledného časového úseku základná tendencia štruktúry škôl, ktoré navštevovali neskorší pedagógovia a vedci, o poznanie permanentne spestruje. Konštatácia platí tak pre celkový počet škôl, ako aj pre počet škôl, z ktorého sú vynechané školy s neznámou orientáciou a lokalitou.

Postrehnuté správanie sa fenoménu rozmanitosti sa kladne, ale v opačnom smere reflektuje aj na vypočítané hodnoty zmeny štruktúry medzi jednotlivými časovými úsekmi. Tieto zmeny sú medzi za-

čiatočnými úsekmi najvýznamnejšie a neskôr postupne klesajú. Koncom pozorovaného obdobia štruktúru škôl už nesledujú jej zdôraznené zmeny, ale sa štruktúra určitým spôsobom stabilizuje. Výnimku tejto tendencie čiastočne predstavujú postrehnuté zmeny v poslednom časovom úseku (1961 – 1980), v ktorom je evidovaný zánik určitých stredných škôl s bezvýznamným počtom poslucháčov.

So zreteľom na význam, ktorý v pozorovanom období malo gymnázium pre budúcich slovenských vysokoškolských učiteľov a vedcov z Vojvodiny, tejto strednej škole je venovaná osobitná tabuľka (tab. 4). V tabuľke je zahrnuté devätnásť lokalít gymnázia, ktoré sa spomínajú v životopisoch *Lexikónu*.

Najvyšší počet a podiel (64 osôb, 50,79 %) poslucháčov je evidovaný na Slovenskom báčskopetrovskom gymnáziu. Túto školu navštevovali osoby narodené od roku 1901 v celom pozorovanom období. Poznámka je urobená preto, aby čitateľa nemýlil fakt, že ako gymnázium v Petrovci ukončili tri osoby evidované v časovom úseku 1901 – 1920, a škola začala s prácou v roku 1919. Očividné je, že tri osoby boli narodené v časovom úseku 1901 – 1920 a do petrovského gymnázia chodili neskôr.

Druhé miesto v poradí patrí Srbskému pravoslávnemu gymnáziu v Novom Sade, neskôr Gymnáziu Jovana Jovanovića Zmaja (22 osôb, 17,46 %), tretie zreňaninskému (bečkereckému, petrovgradskému; 8 osôb, 6,35 %), štvrté kovačickému (6 osôb, 4,76 %).

Tabuľka 4. **Disperzia poslucháčov gymnázia**

Lokalita gymnázia	Obdobie narodenia poslucháčov						Spolu	
	<1900	1901 – 1920	1921 – 1940	1941 – 1960	1961 – 1980	>1980	Počet	Podiel
Banská Bystrica	-	1	-	-	-	-	1	0,79
Báčska Palanka	-	-	-	2	1	1	4	3,17
Báčsky Petrovec	-	3	19	24	16	2	64	50,79
Békešská Čaba	-	1	-	-	-	-	1	0,79
Belehrad	-	-	-	1	-	1	2	1,59
Bratislava	-	-	2	-	-	-	2	1,59
Kovačica	-	-	-	2	4	-	6	4,76
Nový Sad	1	3	3	6	8	1	22	17,46
Odžak	-	-	-	2	-	-	2	1,59
Praha	-	-	1	-	-	-	1	0,79
Sarvaš	2	2	-	-	-	-	4	3,17
Senta	-	-	-	1	-	-	1	0,79
Sombor	-	-	-	-	1	-	1	0,79
Sriemske Karlovce	-	-	-	1	2	-	3	2,38
Stará Pazova	-	-	-	1	-	-	1	0,79
Šopron	1	-	-	-	-	-	1	0,79
Vrbas	1	-	-	-	-	-	1	0,79
Zemun	-	-	1	-	-	-	1	0,79
Zreňanin	-	-	3	2	3	-	8	6,35
Cekový počet	5	10	29	42	35	5	126	100,00
Koeficient rozmanitosti (Kr)	3,57	4,17	2,18	2,79	3,49	3,57	3,35	3,35

Potrebné je spomenúť, že osoby narodené v devätnástom storočí navštevovali novosadské (1 osoba), sarvašské (2 osoby), šopronské (1 osoba) a gymnázium (nemecké) v Novom Vrbase (1 osoba). Toto obdobie charakterizuje koeficient rozmanitosti Kr = 3,57. V oveľa lepšom položení neboli ani osoby narodené v prvých dvadsiatich rokoch dvadsiateho storočia. Chodili do gymnázia v Novom Sade (3 osoby) a Báčskom Petrovci (3 osoby), do gymnázia v Banskej Bystrici (1 osoba), Békešskej Čaby (1 osoba) a Sarvaši (2 osoby). Pre toto obdobie vypočítaný je Kr = 4,17.

Neskôr sa situácia mení. Gymnázium v Báčskom Petrovci sa stalo strediskom slovenského vojvodinského školstva pre stredoškolské vzdelávanie, i keď popri ňom i novosadské gymnázium hrá významnú úlohu. Pod vplyvom určitých spoločensko-politických zmien prístup stredným školám ako aj ich priestorová disperzia sa v tomto časovom úseku stávajú obmedzujúcim činiteľom (krízové roky, vojna). O tom svedčí aj najnižšia hodnota vypočítaného Kr = 2,18. V nasledujúcich

časových úsekoch sa podmienky štúdia stávajú priaznivejšími. Vypočítané koeficienty rozmanitosti systematicky poukazujú na takú tendenciu (2,79; 3,49; 3,57). Gymnázium ako prístup na vysokoškolské ustanovizne sa tak stáva oveľa bližším najširším vrstvám pospolitého ľudu.

Vypočítané číselné konštanty zmeny štruktúry poslucháčov (Kš) na gymnáziách v pozorovanom období oscilujú v širokom rozpätí. Tieto fenomény sú výrazne evidované medzi prvým a druhým a medzi druhým a tretím časovým úsekom. Medzi obdobím pred rokom 1900 a nasledujúcim časovým úsekom (1901 – 1920) vypočítaná hodnota koeficientu zmeny štruktúry činí 10,95. Korelačný koeficient týchto javov je záporný a poukazuje na úplnú nezhodu, rovná sa – 1. O dvadsať rokov neskôr (časový úsek 1901 – 1920/1921 – 1940) hodnota Kš stúpa až na 11,01. Výpočty korelácie poukazujú na neprítomnosť očakávaných vzťahov tohto druhu.

Vysvetlenie nachádzame vo veľkých nezhodných zmenách školských ustanovizní, ktoré poslucháči navštevovali. V časovom úseku pred rokom 1900 a v nasledujúcom návšteva škôl na identickej lokalite je spoločná v Novom Sade a Sarvaši. Šopronské a novovrbaské gymnázium evidované pred rokom 1900 sa neskôr tratí. V nasledujúcom časovom úseku (1901 – 1920) poslucháči sa rozhodli študovať na gymnáziu v Banskej Bystrici, Báčskom Petrovci a na békešskočabianskom gymnáziu, ktoré neboli evidované pred rokom 1900. Zhoda sa tiež nemôže určiť medzi druhým a tretím časovým úsekom. Jediné školské lokality, v ktorých sa návšteva opakuje, sú Báčsky Petrovec a Nový Sad. Iné sa neopakujú. Tratia sa školské lokality Banská Bystrica, Békešská Čaba, Sarvaš a javia ako nové Bratislava, Praha, Zemun a Zreňanin.

Medzi tretím a štvrtým časovým úsekom (1921 – 1940/1941 – 1960) evidovaná zmena štruktúry lokality škôl vyjadrená koeficientom zmeny klesá na 3,73. Hodnota korelačného koeficientu rovná sa 0,98. Konečne medzi predposledným a posledným pozorovaným časovým úsekom zmena štruktúry je vyjadrená skoro identickou hodnotou 4,03 a hodnota korelačného koeficientu je 0,96. To inými slovami znamená, že sa korelačný vzťah medzi tretím a štvrtým pozorovaným obdobím týmito veličinami vysvetľuje s 96 % spoľahlivosti a medzi štvrtým a piatym s 92 % spoľahlivosti.

Na tomto mieste je potrebné konfrontovať výsledky sociálneho pôvodu a stredoškolského vzdelávania (tab. 5).

Tabuľka 5. Súhrnný konfrontačný prehľad sociálneho pôvodu a navštevovaných stredných škôl

Sociálny pôvod rodiny	Stredoškolská orientácia								Spolu
	Gymnázium	Učiteľská	Akadémia	Hudobná	Obchodná	Technická	Poľnohospod.	Ostatné šk.	
Roľnícka	27	1	1	-	-	2	3	-	34
Robotnícka	10	-	-	-	-	1	1	-	12
Remeselnícka	13	-	-	-	1	2	2	-	18
Obchodnícka	1	-	-	-	-	-	1	-	2
Úradnícka	4	-	-	1	1	1	-	-	7
Učiteľská, profes.	21	4	1	-	-	-	-	-	26
Inžinierska	5	-	-	-	-	3	-	-	8
Právnici, ekonómi	17	-	-	-	-	2	-	1	20
Lekárska	8	-	-	-	-	-	-	-	8
Farárska	4	-	-	-	-	-	-	-	4
Umelci	1	-	-	-	-	-	-	1	2
Neznámy pôvod	15	-	-	-	1	1	-	7	24
Celkový počet	126	5	2	1	3	12	7	9	165

Očividné je, že pozorované rodiny, resp. ich potomkovia (165 osôb) tak ako celok ako aj bez rodín neznámeho pôvodu (141 rodín) uprednostňovali gymnázium pred ostatnými stredoškolskými ustanovizňami. Túto školu navštevovalo priemerne 76,36 % celkového počtu poslucháčov (resp. 78,72 % bez rodín neznámeho sociálneho pôvodu). Postrehu nemôže uniknúť ani fakt, že pozorovaný jav osciluje v rozpätí 50 % v obchodníckych rodinách a rodinách umelcov, až 100 % v lekárskych a farárskych rodinách. V prvom prípade (obchodnícke rodiny a rodiny umelcov) ide o malý

počet potenciálnych poslucháčov (2 osoby), kde sa jedna osoba rozhodla študovať na gymnáziu a druhá inde. Pre lekárske a farárske rodiny je charakteristické, že ich potomkovia výlučne navštevujú gymnázium ako školu stredného vzdelávania. Pre tieto rodiny vypočítaná hodnota koeficientu rozmanitosti rovná sa jednotke (Kr = 1).

V tomto zmysle od lekárskych a farárskych rodín sa líšia rodiny (resp. potomkovia) právnikov, ekonómov, novinárov (gymnáziá 85 %; Kr = 1,36), robotnícke (83,33 %; Kr = 1,41), nasledujú rodiny učiteľov, profesorov (80,77 %; Kr = 1,47), roľníkov (79,41 %; Kr = 1,58) a remeselníkov (72,22%; Kr = 1,82).

Postrehnuté rozdiely sa môžu vyrozumieť aj trochu inak. Lekárske a farárske rodiny sa usilujú svojim potomkom výlučne zaobstarať gymnaziálne stredoškolské vzdelanie, učitelia a profesori okrem gymnázia favorizujú učiteľské školy a akadémie umenia, roľnícke rodiny (okrem učiteľskej školy a akadémie umenia) sa zameriavajú aj na stredné odborné školy (technickú, poľnohospodársku). Podobný vzťah k tomuto problému majú aj robotnícke a remeselnícke rodiny.

Každý piaty (21,21%) vojvodinský slovenský pedagogický a vedecký pracovník (tab. 5) pochádza z roľníckej rodiny. Ich študijná orientácia v pozorovanom období bola rozličná.

Jediná osoba, ktorá pochádza z chudobnej roľníckej rodiny (narodená v devätnástom storočí), sa orientovala na vojenské povolanie, i keď neskôr inklinovala k právu. Lenže študovať právo a byť vojakom bolo nespojiteľné

V prvom dvadsaťročnom období dvadsiateho storočia štyria kandidáti z roľníckych rodín rozhodli sa študovať filozofiu (literatúru), lekárstvo a agronómiu.

Narodení o dvadsať rokov neskôr (1921 – 1940), ktorí sa v najväčšom počte (12 osôb) zapísali na vysoké školy, vplývajú na rozvetvenie študijnej orientácie. Popri poľnohospodárstve, biológii a technológii spracovania poľnohospodárskych plodín, orientujú sa na právo, filozofiu (literatúru), pedagogické vedy, žurnalistiku a technické vedy (architektúru).

V nasledujúcom dvadsaťročnom období (1941 – 1960) kandidáti na štúdiách (10 osôb) uprednostnili v prvom rade oblasti prírodných vied (matematika, chémia, fyzika), a v oblasti poľnohospodárstva sa orientovali na súčasnú agrotechniku v pestovaní kultúrnych porastov, na zeleninárstvo, šľachtenie a selekciu nových odrôd, ich ochranu od zaburiňovania, škodcov a chorôb, na racionálne využívanie a údržbu poľnohospodárskych strojov a technických zariadení.

V poslednom (1961 – 1980) pozorovanom období sa cíti určitý pokles počtu študentov z roľníckych rodín (8 kandidátov). Títo uprednostňujú štúdiá prírodných (matematika) a organizačných vied, filozofie (literatúra) a agronómie.

Potomkovia robotníckych rodín orientovali sa na vyučovanie slovenského jazyka a literatúry tak narodení pred rokom 1900, ako aj v časovom úseku 1921 – 1940. Neskôr sa táto orientácia opakuje. Prednosť má slovenský jazyk, nasledujú biológia a vojenské vedy. V časovom úseku 1961 – 1980 potomkovia robotníkov sa orientovali na štúdiá fyziky, rastlinnej výroby a strojárenstva. Výpočtová technika, matematika a mikroelektronika (technické vedy) stávajú sa aktuálnymi v poslednom pozorovanom časovom úseku (>1981).

Z remeselníckych rodín sa rozširuje vejár odborných povolaní. Javil sa záujem o stavebníctvo a architektúru (<1900). Neskôr (1921 – 1940) vládol záujem o študovanie na vysokých školách športu a telesnej kultúry, medicíny, stomatológie, rastlinnej výroby a agrárnej ekonómie. V nasledujúcom časovom úseku (1941 – 1960) prednosť majú juhoslovanská literatúra, slovenský jazyk a literatúra, telesná výchova (2 osoby), výtvarné umenie, baníctvo a geológia, matematika, medicína a výrobné strojníctvo. Konečne treba spomenúť štúdiá filozofie, francúzskeho jazyka a literatúry a slovenského jazyka a literatúry.

V základnom súbore sú dvaja obchodníci. Ich potomkovia sa orientujú jeden narodený v medzivojnovom období (1921 – 1940) na štúdiá juhoslovanskej literatúry a srbochorvátskeho jazyka a druhý (1961 – 1980) na štúdiá praktického uplatnenia poľnohospodárskej techniky.

Z úradníckych rodín pochádzajú šiesti členovia pozorovaného základného súboru, u ktorých dominuje orientácia na štúdiá z oblasti technických vied. Prvý sa z (dvoch narodených v medzivojnovom období) orientoval na štúdiá prírodných vied (fyzika) a druhý sa na technologickej fakulte zaoberá štúdiom v oblasti termodynamiky a prestupu tepla. Traja (narodení v časovom úseku 1941 – 1960) sa orientujú: jeden na technické vedy (jadrová fyzika), druhý na ekonomické vedy (regionálna ekonomika) a tretí na historické vedy. Jedna osoba sa odhodlala študovať etnológiu.

Pomerne veľký počet učiteľských a profesorských potomkov (26 osôb) inklinuje k širokému vejáru povolaní. V devätnástom storočí sa uprednostňovala medicína, resp. teológia a filozofia. Na počiatku dvadsiateho storočia stáva sa zaujímavé prostredníctvom učiteľského povolania a študovania filozofie ovládať pedagogické vedomosti. Učiteľskí potomkovia narodení medzi dvoma vojnami na vysokých školách študovali slovenský jazyk a literatúru, filozofiu, absolvovali hudobnú akadémiu (2 osoby) a na prírodovedeckej fakulte chémiu (2) a fyziku. Narodení o dvadsať rokov neskôr (1941 – 1960) sa orientujú na južnoslovanské jazyky, slovenský jazyk a literatúru, pedagogiku, výtvarné umenie, právo, medicínu a ekonomiku. V časovom úseku 1961 – 1980 potomkovia učiteľov preukazujú záujem o vedecké oblasti: filozofia (logika a metodológia), anglický jazyk a literatúra, psychológia, medicína, farmakológia a matematika (astronómia).

Potomkovia rodín inžinierov a technických odborníkov (8 osôb) narodení v časovom úseku 1941 – 1960 (2 osoby) na vysokých školách sa orientujú na elektrotechniku a fyziku. Narodení v nasledujúcom časovom intervale (1961 – 1980) sa zaujímajú o prírodné vedy – chémiu a fyziku, matematiku, informatiku a technické vedy.

Dvadsiati členovia základného súboru patria do kruhu rodín právnikov, ekonómov a novinárov. Tieto osoby sa pri orientovaní na vysokoškolské vzdelávanie v časovom úseku 1941 – 1960 rozhodli študovať balet, divadelnú réžiu, slovenský jazyk a literatúru, medzinárodnú ekonómiu, právo a technológiu. V nasledujúcom časovom úseku (1961 – 1980) ich pozornosť pripútali okrem spoločenských vied (filozofia, francúzština a slovenský jazyk a literatúra) prírodné vedy – chémia, fyzika, matematika, informatika, elektrotechnika a mikroelektronika.

Potomkovia z lekárskych rodín, neskôr učitelia na vysokých školách, sa po ukončení stredných škôl zameriavali okrem na štúdiá slovenského jazyka a literatúry, elektrotechniky, matematiky a biológie prevažne na rodičovské povolanie – medicínu (3 osoby) a farmakológiu.

Z pomerne malého počtu farárskych rodín rodičovskému povolaniu sa len dočasne venovala jedna osoba, ktorá sa neskôr preorientovala na dejiny slovenskej staršej literatúry. Druhá osoba študovala právo a filozofiu, aby sa prevažne venovala dejinám a bibliografii. V novšom období príslušníci týchto rodín študujú prírodné vedy – fyzikálnu chémiu a fyziku medzných odborov.

Potomkovia rodín umelcov preferujú povolanie učiteľov telesnej výchovy a hudby (dirigovanie).

Potomkovia rodín nezisteného sociálneho pôvodu pri rozhodovaní o vlastnom vzdelávaní na vysokých školách uprednostňovali štúdiá humanitných, ale aj prírodných vied. Študujú filozofiu a literatúru, filozofiu a metodiku vedy, slovenský jazyk a literatúru, telesnú výchovu, medicínu (otolaryngológiu, infekčné choroby), biológiu a biochémiu, agronómiu, technické vedy, elektroniku, poľnohospodársku techniku.

Pred ukončením tejto kapitoly venovanej sociálnemu pôvodu rodín, z ktorých pochádzali v pozorovanom období slovenskí vojvodinskí vysokoškolskí pedagógovia a vedeckí dejatelia, potrebné je porovnať ich sociálny pôvod a obhájené magisterské a doktorské tézy (tab. 6).

Tabuľka 6. Sociálny pôvod členov základného súboru a obhájené magisterské a doktorské tézy

Sociálny pôvod	Počet členov	Obhájené tézy		
		magisterské	doktorské	Mr. + Dr.
Roľnícke rodiny	34	4	7	11
Robotnícke rodiny	12	-	-	8
Remeselnícke rodiny	18	5	3	6
Obchodnícke rodiny	2	-	1	-
Úradnícke rodiny	7	1	2	3
Rodiny učiteľov a profesorov	26	3	10	10
Rodiny inžinierov a technikov	8	2	1	4
Právnici, ekonómovia a novinári	20	4	4	6
Lekárske rodiny	8	-	1	4
Farárske rodiny	4	-	3	1
Rodiny umelcov	2	1	-	-
Neznáme povolanie rodičov	24	3	7	4
Celkový počet	165	23	39	57

V tabuľke sa dáva dôraz na dištinkciu obhájených téz. V osobitnej kolónke sa uvádzajú (traktujú) magisterské a v osobitnej doktorské tézy. V oddelenom celku sa upúta pozornosť na spoločnú kolónku magisterských a doktorských téz.

Komparáciou počtu členov zoradených podľa sociálneho pôvodu (165 osôb) vo funkcii nezávislej s počtom obhájených magisterských téz (23) vo funkcii závislej veličiny metódou korelácie sa získa koeficient $r_{xy} = 0{,}73$. To znamená, že sa väzba týchto pozorovaných veličín môže hodnotiť pomernou intenzitou okolo 50 %.

Porovnávaním členov základného súboru a obhájených doktorských téz identickým spôsobom vypočítaná hodnota koeficientu korelácie činí $r_{xy} = 0{,}84$, resp. celkovým počtom členov pozorovaného súboru môže sa vysvetliť približne až 71 % počtu obhájených doktorských téz.

Konečne pozorovaním celkového počtu zoradeného podľa sociálneho pôvodu a počtu obhájených magisterských, resp. doktorských téz používanou metódou výpočtu korelácie dostávame koeficient $r_{xy} = 0{,}80$. Závislá veličina (počet identifikovaných magisterských, resp. doktorských prác) je podmienená cca 64 % celkovým počtom základného súboru.

Konfrontáciou spomenutých veličín uplatňovaním Schatzovho vzorca pre hodnotenie štruktúrnych zmien a rozdielov sa získajú zaujímavé hodnoty.

Porovnávaním celkového počtu členov základného súboru s počtom obhájených magisterských téz uplatnením tohto koeficientu zisťujeme ich najmenší súlad (Kš = 2,84). Vo väčšom štruktúrnom súlade je celkový počet členov základného súboru a počet obhájených doktorských prác (Kš = 2,52). Tieto výpočty presvedčivo poukazujú na najmenší štruktúrny rozdiel medzi celkovým počtom členov súboru a počtom obhájených téz (magisterských a doktorských). Hodnota vypočítaného koeficientu klesá na Kš = 1,77.[4] To znamená, že sú tieto pozorované veličiny medzi sebou oveľa viac zhodné ako skôr spomenuté javy. Označenú tendenciu súladu sociálneho pôvodu a počtu obhájených magisterských, resp. doktorských prác v pozorovanom období treba kladne hodnotiť.

Tabuľka 7. **Distribúcia obhájených doktorských a magisterských prác podľa obdobia narodenia a hodnosti ich nositeľov**

Ukazovateľ	Obdobie narodenia						Spolu
	<1900	1901 – 1920	1921 – 1940	1941 – 1960	1961 – 1980	>1981	
Doktorské tézy							
Riadni profesori	4	9	11	20	3	-	47
Mimoriadni profesori	-	-	1	5	1	-	7
Docenti (prednášatelia, lektori)	-	-	2	6	6	-	14
Asistenti	-	-	-	3	8	-	11
Vedeckí pracovníci	-	-	3	3	8	-	14
Spolupracovníci SAV	-	1	2	-	-	-	3
Celkový počet	4	10	19	37	26	-	96
Magisterské tézy							
Riadni profesori	-	-	-	-	-	-	-
Mimoriadni profesori	-	-	-	2	-	-	2
Docenti (prednášatelia, lektori)	-	-	2	2	2	-	6
Asistenti	-	-	-	-	7	1	8
Asistenti – praktikanti	-	-	-	-	2	-	2
Vedeckí pracovníci	-	-	1	1	-	-	2
Občasní umeleckí a pedagog. spolup.	-	-	-	2	1	-	3
Celkový počet	-	-	3	7	12	1	23

Počet magisterských téz je potrebné podmienečne pochopiť. Súpis magisterských téz (23) neobsahuje magisterské tézy osôb, ktoré obhájili doktorské tézy podmienené pre ich obhajobu (57). To znamená, že počet obhájených magisterských téz činí (23 + 57) 80. Počet doktorských téz treba odlišovať ako tézy obhájené bez magisterskej tézy (39) a s magisterskou tézou (57).

[4] Koeficient Kš preberá hodnotu 1 pri úplnej štruktúrnej zhode.

Niektoré charakteristické znaky obhájených magisterských a doktorských téz

Primárnym úmyslom autora bolo detailným výskumom odpovedať na otázku o priemernom životnom veku osôb zaradených do základného súboru pri obhajobe magisterských, resp. doktorských téz a o realizovanom časovom odstupe medzi týmito obhajobami.

O počte a o spoľahlivosti údajov o magisterských a doktorských téz v tab. 6 a 7 netreba pochybovať. Tieto údaje pramenia zo životopisov zaradených do *Lexikónu*. S poľutovaním sa musí konštatovať, že spomínané pramene životopisov, najmä tie staršie, ktoré boli preberané z dostupných lexikónov a slovníkov, neobsahovali dostatočné údaje pre plánovanú analýzu. Analýza sa preto zaoberá obmedzeným počtom údajov, ktoré sme mali k dispozícii. O magisterských tézach, ktoré sa považujú ako konečná vedecká aktivita kandidáta, potrebné údaje sa podarilo zistiť pre 17 namiesto očakávaných 23 osôb (73,91 %). O doktorských tézach obhájených bez magisterskej tézy namiesto očakávaných údajov pre 39 prípadov podarilo sa zistiť 19 (48,72 %). Paralelné údaje o názve magisterských, resp. doktorských téz, o priemernom životnom veku ich obhajovateľov podarilo sa zistiť v 57 prípadoch (100 %).

Táto kapitola obsahuje výsledky daného obmedzeného výskumu.

Tabuľka 8. **Magisterské práce obhájené ako konečný stupeň vedeckej hodnosti a hodnosť doktora vied získaná bez obhajoby magisterskej tézy**

Ukazovateľ	Priemerný vek (roky)	Variačný koeficient (%)	Extrémne hodnoty (roky)	
			minimum	maximum
Magisterské tézy, 1952 – 2005 (17)	34,00	26,06	25	64
Doktorské tézy, 1927 – 2007 (19)	37,00	27,22	23	62

Konštatovaný priemerný vek, v ktorom sa uskutočnili obhajoby tak magisterských ako aj doktorských prác, nie je prevysoký. Predsa údaje o priemernom veku obhajoby v oboch prípadoch sa charakterizujú zdôraznenou vysokou variabilitou. O tomto fakte svedčia tak zistené priemerne vysoké hodnoty variačného koeficientu, ako aj osobitne široké variačné rozpätie. Treba poukázať aj na vypočítané hodnoty (v rokoch) koeficientu rozmanitosti. Pre magisterské tézy platí Kr = 15,95 a pre doktorské Kr = 16,81. Uspokojivo vplýva spoznanie, že predsa vo veku do 30 rokov života obhájilo magisterskú tézu 6, vo veku 31 – 40 rokov 9 osôb a mimo toho veku s veľkým oneskorením ešte 2 osoby. Rozborom aritmetického 37-ročného priemeru vypočítaného pre doktorské tézy dochádzame k záveru, že vo veku pred 30. rokom túto tézu obhájilo 5 osôb, medzi 31-40 9 osôb, 3 osoby vo veku 41-50 rokov a 2 osoby s určitým oneskorením, ktoré je evidované vplyvom na variačný koeficient a na určené variačné rozpätie.

Tabuľka 9. **Obhájené magisterské a doktorské tézy**

Ukazovateľ	Priemerný vek (roky)	Variačný koeficient (%)	Extrémne hodnoty (roky)	
			minimum	maximum
Súhrnný počet osôb 57				
Magisterské tézy, 1957 – 2005	31,47	15,52	24	45
Časový odstup (roky)	7,93	63,36	2	30
Doktorské tézy, 1965 – 2009	39,40	18,03	26	63
I. variant – počet osôb 15				
Magisterské tézy, 1961 – 2005	36,80	12,46	31	45
Časový odstup (roky)	9,73	73,96	2	30
Doktorské tézy, 1965 – 2009	46,53	14,47	37	63
II. variant – počet osôb 42				
Magisterské tézy, 1957 – 2005	29,57	11,57	24	38
Časový odstup (roky)	7,29	55,51	2	21
Doktorské tézy, 1967 – 2009	36,86	14,69	26	51

Rozbor výsledkov súhrnného počtu pre 57 osôb s obhájenými magisterskými tézami (1957 – 5005), ich časového odstupu a obhájené doktorské tézy (1965 – 2009) zasluhujú si výnimočnú pozornosť. V tomto počte je zahrnutá najväčšia časť ešte dnes činných učiteľov na vysokých školách a pracovníkov vo vedeckých inštitúciách.

Rozborom bola usmernená pozornosť na distribúciu osôb podľa veku obhajoby magisterských, resp. doktorských téz a časového odstupu medzi obhajobou.

Ukázalo sa, že priemer veku 31,47 roku pri obhajobe magisterských téz bol realizovaný tak, že 5 osôb obhájilo tézu vo veku <25 rokov; 20 osôb vo veku 26-30 rokov; 24 osôb vo veku 31 – 35 rokov a ostatných 8 osôb neskôr.

Pre doktorské tézy konštatovaný aritmetický priemer 39,40 roku predstavuje výsledok pozorovania distribúcie, podľa ktorej 5 osôb obhájilo tézu vo veku <30 rokov; 14 osôb vo veku 31 – 35 rokov; 15 osôb vo veku 36 – 40 rokov; 9 osôb vo veku 41-45 a 14 osôb vo veku >45 rokov.

Konštatovaný časový odstup 7,93 roku medzi obhajobami pozorovaných téz javí sa ako následok distribúcie, v ktorej 7 osôb ukončilo obhajobu v období kratšom od 3 rokov; 20 osôb v období 4 – 6 rokov; 15 osôb v období 7 – 9 rokov; 7 osôb potrebovalo 10 – 12 rokov a 8 osôb väčší časový odstup.

Zaujímavé je podotknúť, že korelácia medzi vekom osôb pri obhajobe magisterských a doktorských téz vyjadrená koeficientom korelácie činí $r_{xy} = 0,71$; medzi vekom pri obhajobe doktorských téz a časovým odstupom medzi obhajobami činí $r_{xy} = 0,73$ a medzi vekom pri obhajobe magisterských téz a vypočítaným časovým odstupom činí $r_{xy} = 0,03$. Takémuto prejavovaniu pozorovaného javu potrebné je usmerniť určitú pozornosť.

Konfrontovaním údajov tab. 8 a 9 pre aritmetický priemer veku, v ktorom bola realizovaná obhajoba magisterských prác v jednom a druhom prípade (34,00 a 31,47), zisťujeme, že je obdobie pri obhajobe magisterských téz v tab. 9 skrátené o 2,53 roku. Zároveň pri obhajobe doktorských prác (37,00 a 39,40) je oneskorené o 2,40 roku. V prvom prípade časový odstup medzi potenciálnym časovým odstupom rovná sa (37,00 – 34,00) 3,00 a v druhom (39,40 – 31,47) 7,93 roku. Relatívna hodnota konštatovanej variácie pozorovaného súboru (CV%) v tab. 9 oproti tab. 8 je miernejšia pre údaje magisterských téz v tab. 8 (15,62 %) ako v tab. 9 (26,06 %). Podobná konštatácia sa môže čiastočne uplatniť aj na variáciu určenú pre doktorské tézy.

Súbor obsahujúci 57 osôb je homogénny podľa výrazných charakteristických vlastnosti: všetci jeho členovia sú pedagogickí alebo vedeckí pracovníci, ktorí obhájili magisterské a doktorské tézy. Znepokojuje spoznanie, že priemerný vek, v ktorom bola realizovaná ich obhajoba, ukazuje na určité oneskorenie. Bolo potrebné nájsť tomu príčinu.

Detailným rozborom životopisov spoznávame, že určitý počet pozorovaných osôb z korpusu svoju pracovnú kariéru začal mimo vysokoškolských ustanovizní a výskumných ústavov. Prvé zamestnanie týchto osôb bolo v priemyselných výrobných pracovných podnikoch, vo vydavateľstvách (redaktori, lektori, korektori) kníh, učebníc a časopisov, v rádiu a televízii; pracovali ako učitelia stredných škôl alebo prekladatelia úradných textov v príslušných orgánoch moci a podobné.

Zvýšená potreba po kádroch na vysokých školách, resp. vedeckých inštitúciách, kladné hodnotenie týchto osôb na spomínaných pracoviskách a ich osobný záujem o vlastné teoretické zdokonaľovanie (magisterské a doktorské tézy) predstavovala odporúčanie pre angažovanie na vysokej škole alebo vo výskumnom ústave.

Takýchto prípadov v analyzovanom základnom súbore je pätnásť. Tieto osoby sú zahrnuté do skupiny označenej ako I. variant a osobitne spracované uplatnením identických matematicko-štatistických metód ako v základnom súbore (tab. 9).

Identickým spôsobom je spracovaná aj skupina (42 osôb) označená ako II. variant, pozostávajúca z osôb, ktoré prevažne svoju pracovnú kariéru začali ako zamestnanci vysokých škôl, resp. vedeckých ústavov.

Konfrontovaním získaných výsledkov pre skupinu označenú ako I. variant so skupinou označenou ako II. variant môžeme postrehnúť, že sú pre skupinu I. variantu (15 osôb) zistené nepriaznivejšie výsledky ako pre skupinu II. variantu (42 osôb). Konštatácia platí, aj keď sa porovnávajú absolútne aritmetické priemery pre určité pozorované javy, ako aj keď sa porovnávajú pomerné hodnoty ukazovateľov variácie.

Zistené rozdiely medzi ukazovateľmi vypočítaných aritmetických priemerov pre I. a II. variant nevyžadujú veľké úsilie, aby boli vysvetlené. Zamestnaní príslušníci I. variantu sa problematikou vlastného vedeckého zdokonaľovania a študovaniu problematiky potenciálnych magisterských a doktorských téz mohli venovať po vykonaní pracovných úloh, t.j. počas voľného času, prevažne cez víkend a počas dovolenky. Osobám z II. variantu dennodennou úlohou bola aktivita usmernená na vlastné vedecké zdokonaľovanie. Napriek tomu bolo by neoprávnené podceňovať ich úlohu a záväzky, ktoré vykonávali ako pedagógovia na vysokej škole a vedeckí pracovníci vo výskumnom ústave. Predsa ich rozdielne položenie je očividné.

Vypočítaný aritmetický priemer veku obhajoby magisterských téz 36,80 pre I. variant roztriedený na 5-ročné časové úseky vyplýva z údaju, že 9 osôb obhájilo túto tézu vo veku 31 – 35 rokov; 2 vo veku 36-40 rokov a 4 vo veku 41 – 45 rokov. Doktorské tézy obhájili 2 osoby vo veku <40 rokov; 5 osôb vo veku 41 – 45 rokov a 4 vo veku 46-50 rokov. Časové odstupy roztriedené na trojročné časové úseky majú za výsledok frekvenciu, podľa ktorej 6 osôb obhájilo tézy pri časovom odstupe <6 rokov; 4 osoby boli roztriedené do časového odstupu 7 – 9 rokov; l do odstupu 10 – 12 rokov a 4 do odstupu dlhšom od 15 rokov. Vypočítané koeficienty korelácie majú hodnotu: medzi vekom obhajoby magisterských a doktorských téz r_{xy} = 0,24; medzi magisterskou tézou a časovým odstupom r_{xy} = – 0,42 a medzi vekom obhájenej doktorskej tézy a časovým odstupom r_{xy} = 0,78.

Analýzou skupiny označenej ako II. variant (42 osôb) distribúcia počtu obhajoby magisterských téz roztriedená na 5-ročné časové úseky má nasledujúce frekvencie: 5 osôb magisterskú tézu obhájilo vo veku <25 rokov; 20 osôb vo veku 26 – 30 rokov; 15 osôb vo veku 31 – 35 rokov a 2 osoby vo veku >46 rokov. Doktorské tézy obhájilo 5 osôb <30 rokov; 14 osôb vo veku 30 – 35 rokov; 13 osôb vo veku 36 – 40 rokov; 7 osôb 41 – 45 a 3 osoby vo veku nad 46 rokov. Distribúcia časového odstupu medzi obhajobou magisterských, resp. doktorských téz uplatnením trojročného časového úseku má ako výsledok túto frekvenciu: v časovom odstupe <3 roky tézy obhájilo 6 osôb; 15 osôb potrebovalo 4 – 6 rokov; 11 osôb 7 – 9 rokov; 6 osôb 10 – 12 rokov a 4 osoby ponad 13 rokov. Koeficienty korelácie vypočítané pre II. variant majú tieto hodnoty: medzi vekom obhajoby magisterskej a doktorskej tézy korelačný koeficient má hodnotu r_{xy} = 0,67; medzi vekom obhajoby magisterskej tézy a určeným časovýmo odstupom r_{xy} = 0,04; medzi vekom obhajoby doktorskej tézy a časového odstupu koeficient r_{xy} = 0,78.

Hodnoty korelačných koeficientov spoľahlivejšie môžeme posudzovať, keď sa porovnajú v tabuľke:

Ukazovateľ	Magisterská téza / doktorská téza	Magisterská téza / časový odstup	Doktorská téza / časový odstup
Celkový počet (57)	0,71	0,03	0,73
I. variant (15)	0,24	– 0,42	0,78
II. variant (42)	0,67	0,04	0,78

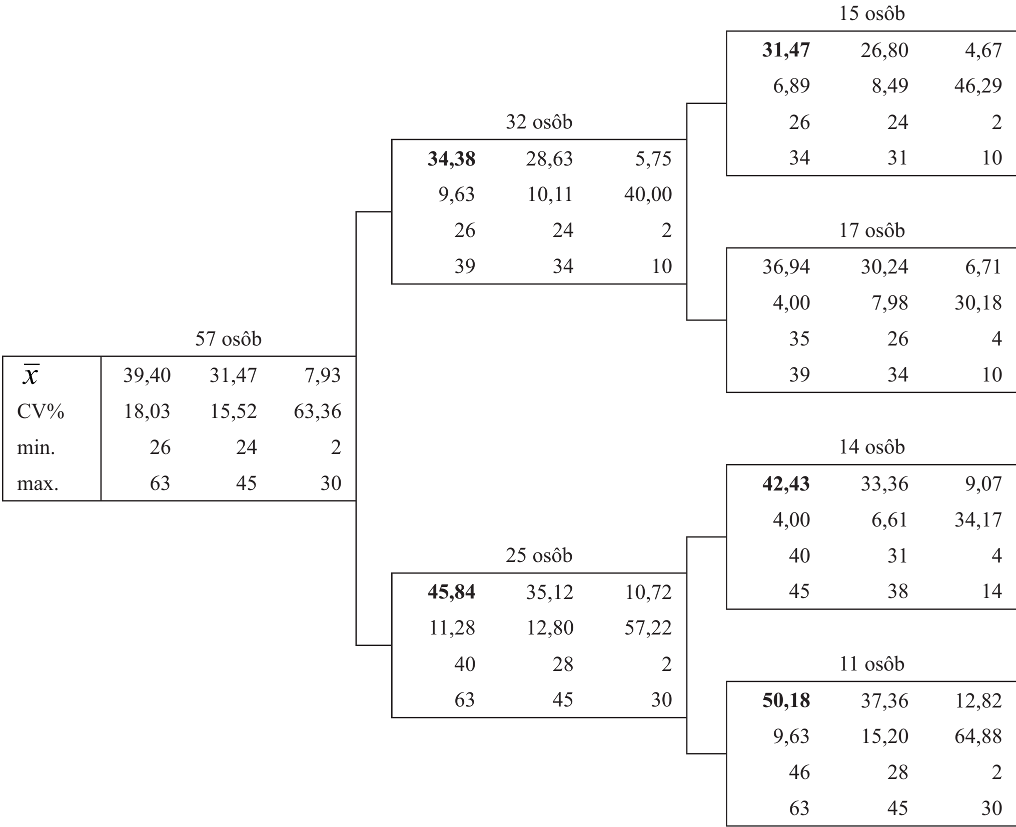
Uplatnením konfrontačnej metódy pri hodnotení získaných výpočtov pre korelačné koeficienty tak na celom skúmanom počte osôb angažovaných v obhajobách magisterských a doktorských téz v období 1957 – 2005, resp. 1965 – 2009, ako aj osôb zaradených do I. a II. variantu, nastoľuje sa logická otázka príčiny javu nízkych kladných a nízkych záporných hodnôt korelačného koeficientu, keď sa ako nezávislá veličina používa kolónka o veku osôb, ktoré obhajovali magisterské tézy a kolónka časového odstupu medzi obhajobou (magisterských a doktorských téz) ako závislá – premenná veličina. Zároveň väčšie hodnoty korelačného koeficientu evidované sú v pomere medzi kolónkou o veku osôb, ktoré obhajovali doktorské tézy (nezávislá veličina), a kolónkou o časovom odstupe (premenná – závislá veličina) ako medzi kolónkami o veku osôb, ktoré obhajovali magisterské (nezávislá) a doktorské tézy (premenná veličina).

Autor je presvedčený, že sa odpoveď na nastolenú otázku o spomenutej príčine môže získať uplatnením určitej objektívnej metódy klasifikácie údajov pozorovaného súboru, ktoré máme k dispozícii. Voľbou metódy je potrebné uprednostniť takú klasifikáciu súboru postupom, ktorej sa

zabezpečí potrebná homogenizácia pozorovaných javov. V tomto príspevku sa uplatní metóda aritmetického priemeru pozorovaných veličín. Spomedzi tých veličín prednosť sa dáva ukazovateľu priemerného veku osôb pri obhajobe doktorskej tézy a sleduje jeho vplyv na ostatné ukazovatele (v tomto prípade na vek obhajoby magisterskej tézy a na časový odstup medzi obhajobou spomenutých téz, tab. 10).

Ako východiskový materiál pre rozbor sa uplatňujú získané výsledky z tab. 9. V nej sú uvedené súhrnné údaje pre 57 osôb. Sú tu aritmetické priemery – priemerné hodnoty o veku obhajoby magisterskej, resp. doktorskej tézy a časový odstup medzi obhajobami. Priemerné hodnoty doplňujú zodpovedajúce charakteristické znaky – variačný koeficient a variačné rozpätie. Uprednostňuje sa ukazovateľ o priemernom veku obhajoby doktorskej tézy preto, že ho s druhými ukazovateľmi viaže určitá menej alebo viac zdôraznená korelácia.

Tabuľka 10. **Osobitná klasifikácia obhájených magisterských a doktorských téz**[5]

57 osôb

$\bar{x}$	39,40	31,47	7,93
CV%	18,03	15,52	63,36
min.	26	24	2
max.	63	45	30

32 osôb

34,38	28,63	5,75
9,63	10,11	40,00
26	24	2
39	34	10

15 osôb

31,47	26,80	4,67
6,89	8,49	46,29
26	24	2
34	31	10

17 osôb

36,94	30,24	6,71
4,00	7,98	30,18
35	26	4
39	34	10

25 osôb

45,84	35,12	10,72
11,28	12,80	57,22
40	28	2
63	45	30

14 osôb

42,43	33,36	9,07
4,00	6,61	34,17
40	31	4
45	38	14

11 osôb

50,18	37,36	12,82
9,63	15,20	64,88
46	28	2
63	45	30

Všetky tieto ukazovatele nachádzame v prvom – iniciálnom políčku tabuľky 10, zoradené v kolónkach: v prvej, údaj o priemernom veku obhajoby doktorskej tézy, v druhej, identický údaj

[5] Za predpokladu, že súbor ako celok je nedostatočne homogénny, lebo jeho aritmetický priemer ($\bar{x}$) charakterizuje vysoká hodnota CV% a široké variačné rozpätie, homogenizácia sa môže získať jednoduchým postupom.

Vypočítaný aritmetický priemer pre súbor A ako celok sa uplatní ako kritická hodnota umožňujúca označený celok (A) rozdeliť na skupinu jednotiek A_1 s hodnotou pod aritmetickým a skupinu A_2 – hodnôt nad aritmetickým priemerom. Môže sa predpokladať, že sa týmto postupom pre skupinu A_1, resp. pre skupinu A_2 získajú nové homogénnejšie celky charakterizujúce nové hodnoty aritmetického priemeru ako aj nižšie hodnoty variácie (CV% a variačné rozpätie) ako pre celok A.

Ďalší postup homogenizácie sa realizuje opakovaním klasifikácie skupiny A_1 na A_{11} a [illegible] a skupiny A_2 na skupiny A_{21} a A_{22}, pre ktoré sa určujú nové charakteristické hodnoty ($\bar{x}$, CV% a variačné rozpätie).

o obhajobe magisterskej tézy a v tretej, údaj o časovom odstupe medzi porovnávanými obhajobami. Každá kolónka okrem aritmetického priemeru pozorovaného javu obsahuje jeho znaky variácie.

V tabuľke 10 už po prvom kroku uplatňovania metódy triedenia používaním aritmetického priemeru ($\overline{x}$) celkový pozorovaný počet (57) obhajovateľov doktorských téz je rozdelený na dve skupiny. Do prvej skupiny (A_1) je zaradených 32 osôb, ktoré svoje obhajoby realizovali v životnom veku spod 39 rokov. Túto skupinu charakterizujú znaky homogenizácie: $\overline{x}$ = 34,38 roku, CV = 9,63 % a variačné rozpätie 26-30 rokov. Druhú skupinu (A_2) tvorí 25 osôb, ktoré obhajoby téz uskutočnilo v životnom veku nad 40 rokov. I túto skupinu charakterizuje určitá homogénnosť: $\overline{x}$ = 45,84 roku, CV = 11,28 % a variačné rozpätie 40-63 rokov.

Uplatnením nasledujúcej fázy metódy skupina A_1 je rozdelená na dve nové podskupiny A_{11} a A_{12}. Do podskupiny A_{11} je zaradených 15 osôb. Tieto obhájili doktorské tézy pred 34. rokom života. Podskupinu charakterizuje: $\overline{x}$ = 31,47 roku, CV = 6,89 % a variačné rozpätie 26 – 34 rokov. Konštatácia sa môže uplatniť aj na podskupinu A_{12}, do ktorej bolo zaradených 17 osôb: $\overline{x}$ = 36,94 roku, CV = 4,00 % a variačné rozpätie 35 – 39 rokov.

Identické homogenizačné premeny sa postrehujú pri uplatnení rozboru skupiny A_2. Jej delením sa javia podskupiny A_{21} (do ktorej je zaradených 14 osôb) a A_{22} (v ktorej sa nachádza 11 osôb). Homogenizácia sa odráža tak na aritmetické priemery ($\overline{x}$) – stredné hodnoty veku obhajoby téz, ako aj na mieru relatívnej variácie (CV%) a variačné rozpätie. Pre podskupinu A_{21} vypočítaný priemerný vek osôb pri obhajobe téz bol $\overline{x}$ = 42,43 roku, CV = 4,00 % a variačné rozpätie 40 – 45 rokov. Podskupinu A_{22} charakterizuje $\overline{x}$ = 50,18 roku, CV = 9,63 % a variačné rozpätie 46 – 63 rokov.

Môže sa bezpečne uzavrieť, že všetky ukazovatele zmien pre obhájené doktorské tézy už po druhej fáze aplikácie metódy aritmetického priemeru preukazujú očakávanú tendenciu homogénnych zmien a stabilizáciu variačných znakov. Nastoľuje sa otázka vplyvu pozorovaného javu na druhé dva sledované javy (vek obhajoby magisterských téz a časový odstup). Paralelné zmeny sú evidentné tak pre kolónku magisterských téz, ako aj pre kolónku časového odstupu. Subjektívnym hodnotením sa môže postrehnúť zodpovedajúca očakávaná premena aritmetických priemerov týchto javov s poznámkou, že ich variačné znaky nepoukazujú vždy na uspokojujúcu úroveň dosiahnutej homogenizácie. To sa môže rozumieť. Pozorované javy nemajú medzi sebou funkčný vzťah a niekedy nie je ani úroveň ich korelačného vzťahu dostatočná a zvýraznená.

Autor sa preto rozhodol klasifikáciu podľa veku obhájených doktorských téz dodatočne aplikovať aj podľa veku, v ktorom boli realizované obhajoby magisterských téz, ako aj podľa časového odstupu, aby sa neskôr porovnávaním získaných výsledkov mohlo s väčšou bezpečnosťou uzavierať o význame ich vzťahov. Výsledky týchto výpočtov sa prezentujú paralelne v tabuľke 11.

Výsledkom klasifikácie sa javia rôzne štruktúry homogenizácie opierajúce sa o vypočítané variačné miery. Iniciálny ukazovateľ určitého javu vo svojej kolónke zabezpečuje najpriaznivejšie ukazovatele homogenizácie pre pozorovaný jav. Táto konštatácia sa nemôže uplatniť aj na druhé pozorované javy.

Je zaujímavé postrehnúť, že sa pri každom rozbore veku obhajoby magisterských a doktorských téz dochádza k presvedčeniu, podľa ktorého pri vzraste obdobia potrebného za obhajobu javu sa rovnobežne javí vzrast (premena) obdobia aj druhého pozorovaného javu. Výnimkou sú výsledky klasifikácie podľa časového odstupu. Uplatňovaním tejto klasifikácie pri zmene časových odstupov sa sukcesívne mení vek obhajoby doktorských téz s poznámkou, že sa vek obhajob magisterských téz mení nenápadne a bezvýznamne.

Tabuľka 11. Konfrontácia získaných výsledkov aplikáciou identickej metódy použitím rôznych iniciálnych ukazovateľov

Ukazovatele								
Magisterská téza			Doktorská téza			Časový odstup		
17 osôb			15 osôb			20 osôb		
26,41	33,06	6,65	26,80	**31,47**	4,67	31,45	35,35	**3,90**
6,43	13,88	62,24	8,49	6,89	46,29	16,49	14,98	28,7
24	26	2	24	26	2	24	26	2
28	47	19	31	34	10	44	47	5
17 osôb			17 osôb			18 osôb		
30,29	38,82	8,53	30,24	**36,94**	6,71	31,56	38,44	**6,89**
2,8	12,79	55,78	7,98	4,00	30,18	17,40	14,69	12,08
29	33	2	26	35	4	24	30	6
31	51	21	34	39	10	45	51	8
16 osôb			14 osôb			12 osôb		
33,87	43,19	9,31	33,36	**42,43**	9,07	31,17	41,33	**10,17**
3,55	15,03	69,34	6,61	4,00	34,17	15,21	12,55	11,93
32	37	4	31	40	4	24	34	9
36	63	30	38	45	14	41	53	13
7 osôb			11 osôb			7 osôb		
41,14	47,57	6,43	37,36	**50,18**	12,82	31,86	50,14	**18,29**
7,08	7,47	53,78	15,20	9,63	64,88	7,58	11,45	32
38	42	2	28	46	2	28	45	14
45	53	12	45	63	30	35	63	30

O tom jednoznačne svedčí nasledujúci prehľad:

Priemerné aritmetické hodnoty – tab. 11.						
Skupina	Časový odstup		Magisterské tézy		Doktorské tézy	
	roky	index	roky	index	roky	index
A_{11}	3,90	100,00	31,45	100,00	35,35	100,00
A_{12}	6,89	176,67	31,56	99,65	38,44	108,74
A_{21}	10,17	260,80	31,17	99,11	41,33	116,92
A_{22}	18,29	468,97	31,86	101,30	50,14	141,84

Na konštatované vzťahy poukazujú aj vypočítané hodnoty korelačných koeficientov. Nízke hodnoty týchto koeficientov medzi priemerným vekom obhajovania magisterských a doktorských téz, obhajovania magisterských téz a časovým odstupom a pomerne vysoké, keď ide o vzťah obdobia obhajoby doktorských téz a časovým odstupom medzi obhajobami môže vplývať ako sugescia, že časové obdobie predstavuje veličinu – podmienku, od ktorej závisí vek obhajoby doktorských téz. Inými slovami – kratšie časové obdobie priaznivo vplýva na vek obhajoby doktorskej tézy. Pozorovaný časový odstup – obdobie medzi obhajobami nie je podmienkou pre obhajobu. Ono sa javí ako dôsledok. Konštatovaná závislosť a postrehnutý korelačný vzťah medzi vekom obhajoby doktorskej tézy a časovým odstupom priamo poukazuje na potrebu vytvárania priaznivejších podmienok na ovládanie problematiky pedagogického a vedeckého zdokonaľovania osôb vo veku, v ktorom ich intelektuálny zenit umožňuje bez predsudkov selektívnu absorpciu nových vedeckých poznatkov a ich uplatňovanie v písaní téz.

Na túto okolnosť sa často aj verejne poukazuje. Známe sú úsilia vlád, ktoré osobitnými programami plánujú vo svojich krajinách pozdvihnúť a stabilizovať intelektuálny potenciál mladej generácie – odborný potenciál pre rozvoj vedy a techniky. Vedecké organizácie sa tiež zaoberajú rozvojom merania ľudského potenciálu vo výrobných podnikoch.

Nie je náhoda, že vysokoškolskí učitelia a vedeckí pracovníci z radov vojvodinských Slovákov zamestnaní v zahraničí obhájili magisterské tézy vo veku 28,57 a doktorské vo veku 33,31 roku (tab. 12).

Tabuľka 12. **Obhájené magisterské a doktorské tézy osôb zamestnaných v zahraničí**[6]

Ukazovateľ	Priemerný vek (roky)	Variačný koeficient (%)	Extrémne hodnoty (roky)	
			minimum	maximum
Magisterské tézy, 1978 – 2005, 14 osôb	28,57	15,15	24	39
Doktorské tézy, 1987 – 2010, 16 osôb	33,31	15,64	27	47

Údaje v tabuľke 12 zreteľne poukazujú na to, že aj krajiny prijímajúce vysokoškolských pedagogických a vedeckých odborníkov zo zahraničia vážne uvažujú o tomto probléme a úmyselne uprednostňujú ich intelektuálny potenciál.

Na tomto mieste treba spomenúť, že Juhoslovanská vedecká tribúna v Belehrade v deviatom desaťročí minulého storočia v rámci výskumnej úlohy *Jugoslavija u razvoju* poukázala na počet vysokokvalifikovaných odborníkov – magistrov a doktorov vied v Exjuhoslávii (tab. 13). Počet a osobitne vek obhajoby téz môže poslúžiť na konfrontačné porovnávanie s výsledkami, ktoré sú uvedené v tomto príspevku.

Tabuľka 13. **Priemerný počet obhájených magisterských a doktorských téz v SFRJ**

Ukazovateľ	Priemerný počet	Podiel (%)
Magisterské tézy (1965 – 1982)		
Celkový počet osôb – ročne	1150,9	100,00
v tom (vek v rokoch): < 25	21,2	1,84
25 – 29	234,2	20,35
30 – 34	324,2	28,17
35 – 39	247,2	21,48
40 a viac	324,1	28,16
Doktorské tézy (1966 – 1982)		
Celkový počet osôb – ročne	531,5	100,00
v tom (vek v rokoch): 26 – 30	8,0	5,27
31 – 35	99,2	18,66
36 – 40	114,1	21,47
41 – 45	114,1	21,47
ponad 46	176,1	33,13

Vyplýva, že kandidáti magisterskú prácu obhajujú v približnom veku 35 (34,9) rokov. Nepriaznivé je spoznanie, že priemerný vek kandidátov v pozorovanom období preukazuje tendenciu vzrastu. Tento fakt sa nepriaznivo prejavuje na výsledkoch príprav a obhajoby doktorských téz.

Priemerný vek kandidátov vo chvíli obhajoby doktorských téz činí 40,9 roku. Treba poznamenať, že okolo 55 % kandidátov obhajuje tézu vo veku vyššom od 40 rokov, resp. že približne až jedna tretina (33,13 %) získava doktorát vo veku vyššom od 46 rokov.

Ak sa prijme téza, že sa intelektuálny zenit u človeka nadobúda približne vo veku okolo 35 rokov, dochádzame k záveru, že len 24 % kandidátov v pozorovanom veku je uspôsobených pre určitú činnosť pred predpokladaným optimálnym kritickým bodom intelektuálneho potenciálu. Ostatní kandidáti, ktorí sa takto chystajú na pedagogickú alebo vedeckovýskumnú činnosť, predpokladané úlohy realizujú v 76 % prípadoch po tomto kritickom bode, čiže s menším alebo väčším oneskorením.

Komparácia získaných výsledkov dosiahnutých a evidovaných v oblasti obhajoby magisterských a doktorských téz s úspechom dosiahnutým v najbližšom okolí určite nevzbudzuje osobitné nadšenie a mimoriadnu dominantnosť, ale objektívne zasluhuje kladné uspokojivé ocenenie na docielenej úrovni všetkých zvyčajných ukazovateľov.

[6] Distribúcia obhajoby – magisterské tézy: <25 rokov 4 osoby; 26-30 rokov 6 osôb; 31-35 rokov 3 osoby; >35 rokov 1 osoba; doktorské tézy: <30 rokov 5 osôb; 31-35 rokov 8 osôb; 36-40 rokov 1 osoba a >41 rokov 2 osoby.

Súpis obhájených magisterských a doktorských téz[7]

Prírodné vedy

Robustní odhad magnetotelurického tensoru: Q-W algoritmus (M)
Effect of fractures on seismic waves in poroelastic formation (D)
Growth of Galaxies and Cosmological Simulations (*Rast galaxií a kozmologické simulácie*) (D*)*
Výskum vzťahu vodíka v infračervenej oblasti (M)
Studies of the Compton Effect from the Viewpoint of the Ballistic Theory of Light (*Štúdia o Comptonovom efekte z hľadiska balistickej teórie svetla*) (D)
Spetroscopis Studies of T-tube Hydrogen and Deuterium plasmas (D)
Sinteza derivata 2-dezoksi-d-riboze (M)
Modular Dimension Subgroups (D)
Solar Neutrinos at Super-Kamiokande: Solving the Solar Neutrino Puzzle via Neutrino Flavor Oscillations (D)
Metodologija interpretacije rezultata regionalne geohemijske prospekcije SR Makedonije (M)
Stepen oslobađanja minerala u zavisnosti od sadržaja korisne komponente u sirovini i finoće otvaranja (D).

Humanitné vedy

Sťahovanie Slovákov na Dolnú zem v 18. a 19. storočí (D)
Prehľad dejín slovenskej detskej prózy vo Vojvodine (D)
K začiatkom literárneho života na Slovensku (D)
Jugoslovenski motivi u slovačkoj književnosti (D)
Mladosť Félixa Kutlíka v kontexte slovenskej kultúry vo Vojvodine (D)
Slovenský a srbský nadrealizmus – paralela (M)
Poézia a poetika Michala Babinku (D)
Poezija Vićazoslava Hronjeca u kontekstu slovačke i srpske književnosti (M)
Poézia vojvodinských Slovákov v druhej polovici 20. storočia (D)
Prekladateľská práca Vladimíra Mičátka (M)
Basnická a prozaická tvorba Juraja Tušiaka (D)
Básnické dielo Viery Benkovej (M)
Ekspresionizam u delima Miroslava Krleže i Jana Hrušovskog (Expresionizmus v diele Miroslava Krležu a Jána Hrušovského (M)
Literárna činnosť Alberta Martiša (M)
Otázky slovosledu v slovenčine a srbochorvátčine (PhDr.)
Glutinácia textu v slovenčine a srbochorvátčine (D)
Glasovni sistem slovačkog govora Bačkog Petrovca (M)
Číslovky v slovenčine a srbochorvátčine (D)
Syntaktické a sémantické zhody a odlišnosti medzi pomocnými slovesami v slovenskom a srbochorvátskom jazyku a vplyv srbochorvátskeho jazyka na ich použitie a význam v reči Slovákov Petrovca (M)
Vývin spisovnej slovenčiny vo Vojvodine v podmienkach kontaktu so srbochorvátskym jazykom (D)
Srpskohrvatski jezik kao jezik sredine kod učenika Slovaka u Bačkom Petrovcu. (M)
Konstrastivna analiza nominalnih sintagmi u srpskom i slovačkom jeziku (D)

[7] V štúdii sa podáva súpis magisterských (M) a doktorských téz (D). Osobitnú pozornosť si zasluhujú dve bibliografické jednotky akademika Jána Kmeťa uvedené aj v našom *Lexikóne*: *Jugoslovensko-slovačke slavističke veze* (VANU, radovi, knjiga 6) a *Slovačko-srpska saradnja u matičinom duhu krajem prošlog i početkom ovog veka* (VANU, akademske besede, knjiga 23).

Glasovni sistem slovačkog govora Stare Pazove (*Hláskoslovný systém slovenského nárečia v Starej Pazove)* (M)

Systém slovesných predpôn v slovenčine a srbčine (D)

Komunikácia v materskej škole (M)

Prídavné mená v slovenčine a v srbčine (D)

Niektoré determinanty žiakov z radov národnostných menšín vo Vojvodine po zmene vyučovacieho jazyka (M)

Kriteriji nivoa razvijenosti i uslovi razvoja regiona (Kritériá úrovne vyspelosti a rozvojové podmienky regiónov) (M)

Tehnički progres u maloj zemlji (D)

Všeobecné náklady našich poľnohospodárskych podnikov a metódy ich rozdeľovania (D)

Medzinárodná ekonomika (M)

Medzinárodná ekonomická integrácia (D)

Projektovanie organizačnej štruktúry (M)

Projektovanie a manažment organizačných zmien (D)

Hajdegerova kritika logike (M)

Pojam jezičkih igara i jezičkih pravila u filozofiji kasnog Wittgensteina (M)

Koncepcija političke zajednice u liberalno-komunitarnom sporu (D).

Diodorov úsudok Vládca (D)

Aplikované vedy

Uticaj školske sredine na formiranje shvatanja o otadžbini (Vplyv školského prostredia na vytváranie chápania o vlasti).(D)

Pedagoška vrednost srpskih listova za decu u Vojvodini od 1865 – 1914. godine.(M)

Obrazovanje i utopija u delu Jana Amosa Komenskog (D)

Uticaj kratkotrajnog telesnog rada na dinamiku renalnih procesa **(***Vplyv krátkodobej telesnej práce na dynamiku renálnych – obličkových regulačných procesov*) (D)

Chirurgické liečenie rakoviny bronchu, zisťovanie, diagnostikovanie, včasné a dlhodobé výsledky (D)

Morfološke odlike vaskularne mreže nadbubrežne žlezde u zlatnog hrčka (M)

Uticaj ponavljanja hipoksije na nadbubrežne žlezde (D)

Klinicko-imunologické výskumy non-A non-B vírusovej infekcie (M)

Klinicko-imunologické výskumy delta hepatitídy (D)

Analýza pôsobenia hyperosmotických prostriedkov na resorpciu intraokulárnych krvácaní (Analiza dejstva hiperosmotskih sredstava na resorpciju intraokularnih krvarenja) (M)

Prevencia, skríning a liečba prematurnej retinopatie (D)

Značaj ranog otkrivanja i hirurškog zbrinjavanja primarnog vezikoureteralnog refluksa u prevenciji refluksne nefropatije (M)

Mogućnost endoskopske korekcije primarnog vezikoureteralnog refluksa (D)

Ocena funkcije provođenja perifernog refleksnog luka gornjeg ekstremiteta i njegovih aferentnih veza (M)

Studija dijagnostičke vrednosti neurofizioloških metoda sa ocenom oštećenja pleksusa brahialisa i njegovih korena (D)

Expression of human recombinant factor NFI (M)

Uticaj ekstrakta ginko bilobe 761 na funkcionalno stanje organizma čoveka (M)

Medoperativna lokalizacija nevroendokrinih tumorjev z ^{99m}*Tc-EDDA/HYNIC-TOC in uporabo gama sonde* (D)

Vplyv reaktívnych foriem kyslíka na hladký sval morčaťa a jeho odpovede vyvolané aktiváciou muskarínových receptorov (D)

Vzťah pacienta so zvýšeným tlakom k lieku a liečeniu pri hypertenzii artérie (M)

Vplyv tokoferolu a derivátu vitamínu K na reologické vlastnosti krvi (D)

Oscilatorni karakter trčanja (D)

Relacije između motoričkih sposobnosti i uspeha u fizičkom vaspitanju (M)

Uticaj nekih morfoloških, motoričkih, kognitivnih, konativnih, socioloških i motivacionih faktora na uspeh učenika u fizičkom vaspitanju (D)

Fleksiana amplituda u zglobu kuka kao funkcija izomehaničkog mišićnog potencijala trbušnih mišića i dužine dvoglavog mišića zadnje lože buta (M)

Značaj morfoloških karakteristika, motoričkih dimenzija, muzikalnosti i nekih konaktivnih osobina ličnosti za uspeh u ritmičko-sportskoj gimnastici (D)

Pomer rýchlosti plávania k relevantným antropometrickým dimenziám a dimenziám flexibilita plavcov v pionierskej a mládežníckej kategórii (M)

Pomer morfologických charakteristík, motorických schopnosti a pretekárskych výsledkov v plaveckom športe (D)

Optimalizacija proračuna glavnog prigona sa 12 stupnjeva brzina (M)

Utjecaj statičke krutosti tokarilice na tačnost obrade (D)

Hrapavost obrađene površine u funkciji parametara rezanja pri završnoj obradi na strugu (*Drsnosť obrobeného povrchu vo funkcii parametrov rezania počas jemného sústruženia*) (M)

Istraživanje podloga za upravljanje procesom čeonog glodanja (Výskum základov pre riadenie procesu čelného frézovania) (D)

Automatizácia projektovania optimálnej dráhy vrchu pri numericky spracovaných strojoch a nástrojoch pre spracovanie točením (M)

Celistvý prístup postprocesovaniu spracovaných informácii v systéme pre automatické programovanie flexibilných technologických systémov pre spracovanie rotačných výrobkov (D)

Stroje a zariadenia pre chemický a potravinársky priemysel (D*)*

Možnosti ochrany a zveľadenia životného prostredia v pozemkových úpravách komasáciou (Mogućnosti zaštite i unapređenja zivotne sredine pri uređenju zemljišne teritorije komasacijom) (M)

Uticaj rotacije i translacije setvene ploče na ujednačenost razmaka zrna u redu (D)

Optimizacija tehničko-tehnološke strukture žetvenog sistema (D)

Vplyv intenzity hnojenia a hustoty výsevu na výnosy niektorých hybridov kukurice v južnom Banáte (M)

Vplyv sústav hospodárenia na zaburinenosť porastov pestovaných plodín (D)

Nasleđivanje indeksa i komponenti prinosa zrna kod kukuruza (Zea mays L.) (M) *Genetička i fenotipska međuzavisnost morfoloških osobina i žetvenog indeksa kod BSSS populacija kukuruza (Zea mays L.)* (D)

Fitofarmakološka vrednost novijih herbicida selektivnih na šećernu repu (M)

Biološke osnove zaštite šećerne repe od korova (D)

Uticaj režima rada i karakteristika useva na kvalitet rada i energetske zahteve različitih organa za vađenje šećerne repe (M)

Uporedna analiza rada tehničkih sistema za berbu i komušanje semenskog kukuruza (D)

Možnosť využívania hybridnej sily pri ciroku metlovom (Sorghum bicolor (L.) Moench) (M)

Variabilita germplazmy ciroku metlového (Sorghum bicolor (L.) Moench) (D)

Výskum odolnosti genotypov ciroku Sorghum bicolor (L.) Moench proti vírusu mozaikovej zakrpatenosti kukurice (D)

Vplyv obdobia a hlbiny strihania na morfologické vlastnosti, úrodu a akosť chmeľu (M)

Hlávka chmeľu ako faktor jeho morfologických, fyziologických a úrodných vlastnosti (Humulus Lupulus L.) (D)

Určovanie termínov zavlažovania a ich vplyv na morfologické a technologické vlastnosti chmeľu (M)

Vodný režim rastlín chmeľu v rozličných podmienkach zavlažovania a minerálnej výživy (D)

Mikroklimatski uslovi i prispevanje povrća u zavisnosti od nastiranja zemljišta i pokrivanja biljaka (M)

Fenotipske i genotipske korelacije komponenti prinosa kupusa (Brassica oleracea var. capitata L.) *(Fenotypická a genotypická korelatívnosť zložiek úrody kapusty)* (M)

Kombinacione sposobnosti i heterozis kvantitativnih svojstava kupusa (Brassica oleracea var. capitata L.) *(Kombinačné schopnosti a heterozis kvantitatívnych vlastností kapusty)* (D)

Proučavanje korelacije između usvajanja N, P, K, Ca i Mg i produktivnosti fotosinteze kod nekih sorti paprike (M)
Uticaj sorte i đubrenja na dinamiku sadržaja N, P, K i Ca i prinos boranije (D)
Právne postavenie zloženej organizácie združenej práce (M)
Právne postavenie poľnohospodárskeho družstva v našom práve (D)
Príspevok k obnove rodinných domov z hľadiska tepelnej ochrany vo vybranej lokalite v Juhoslávii (Báčsky Petrovec) (D)
Mogućnost određivanja i definisanja boje mesa (M)
Uticaj polnih steroida na količinu i kvalitet mesa svinja (D)
Prilog poznavanja dejstva pektolitičkih i maceracionih preparata na plodu šljive požegače u cilju dobijanja soka i kaše od šljive (D)

Interdisciplinárne vedy

Types for object-oriented and functional programming languages (D)
Designing an Algorithm for Role Analysis (M)
Modular Data Structure Verification (D)
Obrazovni računarski softveri tutorskog tipa (M)
Jedna klasa algoritama za induktivno učenje (M)
Induktivno učenje razumljivog znanja na osnovu oskudnih obučavajućih skupova (M)
Implementation of Multi-Agent Systems Using Java (M)
Adaptable Java Agents (AJA) – a Tool for Programming of Multi-Agent Systems (D)
A Fuzzy Object Petri Net Model for Control (D)
Stabla odluka i detekcija grešaka u elektronskim kolima – evolutivni pristup (M)
Uticaj vrste povratnih informacija dostupnih posredstvom trenažera na obučavanje strelaca – protivavionaca (M)
Profil oficira kao činilac interpersonalnih odnosa u trupnoj sredini (D)

Členstvo vojvodinských Slovákov v akadémiách vied a umení a funkcie vedúcich na vysokých školách a vo vedeckých inštitúciách

V *Úvodných poznámkach Lexikónu* Dr. Michal Týr, riadny profesor Filozofickej fakulty a predseda Slovakistickej vojvodinskej spoločnosti v Novom Sade, detailne a súhrnne prezentoval účasť vojvodinských Slovákov činných na univerzitách a vedeckých inštitúciách v Novom Sade, Belehrade, Niši, v Exjuhoslávii, na Slovensku a vôbec vo svete. Spomenuté údaje sa preto v tomto príspevku nebudú opakovať.

Zo životopisov osôb zaradených do Lexikónu vyplýva, že je (bola) väčšina angažovaná aj mimo vysokoškolských a vedeckých ustanovizní a prispieva v rôznych odborných združeniach, v záujmových spoločenstvách, lokálnych a republikových orgánoch moci (sekretariáty, ministerstvá a pod.). Prezentácia ich aktivít, udelených vyznamenaní za spomenutú aktivitu, z praktických dôvodov v tomto príspevku je obmedzená na vytýčenie ich činnosti v akadémiách vied a umení, resp. na zverené funkcie, ktoré vykonávajú (vykonávali) na vysokých školách a vo výskumných ústavoch.

Akademici a čestní členovia

Vojvodinská akadémia vied a umení: Ján Kmeť, člen Predsedníctva VANU a tajomník Predsedníctva VANU, Nový Sad
Srbská akadémia vied a umení: Ján Kmeť, člen
Československá akadémia vied: Andrej Sirácky, podpredseda a člen Prezídia, Karol Šiška, podpredseda, Ján Gažo, člen korešpondent, podpredseda Vedeckého kolégia chémie

Slovenská akadémia vied: Andrej Mráz, člen SAV, Andrej Sirácky, predseda a podpredseda SAV, riaditeľ Sociologického ústavu SAV (1965 – 1970 a 1975 – 1978) a konzultant v Ústave filozofie a sociológie SAV (1981 – 1988), Karol Šiška, podpredseda a predseda SAV, Michal Topoľský, člen, Ján Gažo, člen korešpondent a predseda Vedeckého kolégia chémie

Akadémia vied ZSSR: Andrej Sirácky a Karol Šiška, zahraniční členovia

Akadémia vied NDR: Karol Šiška, člen

Akadémia lekárskych vied ZSSR: Karol Šiška, zahraničný člen

Akadémia poľnohospodárskych vied Slovenska: Andrej Červený a Ján Kišgeci, členovia

Doctor honoris causa: Ján Kmeť, Univerzita Komenského, Bratislava a Janko Hodolič, Strojnícka fakulta Technickej univerzity, Košice

Zväz slovenských architektov na Slovensku: Milan Michal Harminc, prvý čestný člen

Členovia komisií Senátu Novosadskej univerzity

Ľuboslav Majera, Akadémia umení, Nový Sad

Anna Sabová, rod. Vargová, Lekárska fakulta, Nový Sad

Michal Týr, Filozofická fakulta, Nový Sad

Členovia Rady Univerzity v Belehrade

Stevan Devetaković, Ekonomická fakulta, Belehrad, člen Rady dva mandáty

Jaroslav Labát, Prírodovedecko-matematická fakulta, Belehrad, predseda Odbornej rady prírodných vied a neskôr fyziky a metrológie viac mandátov

Delegát Univerzitnej rady v Rijeke

Andrej Hriešik bol delegátom Technickej fakulty v Univerzitnej rade Rijeka dva mandáty

Rektori

Andrej Sirácky, Univerzita Komenského, Bratislava

Michal Topoľský, Univerzita Komenského, Bratislava

Prorektori

Ján Gažo, prorektor pre pedagogickú činnosť SVŠT, Bratislava

Miroslav Pavlov, Novosadská univerzita, Nový Sad

Michal Šuster, UPJŠ, Košice

Michal Topoľský, Univerzita Komenského, Bratislava

Dekani

Andrej Červený, Zootechnická fakulta VŠP, neskôr Prevádzkovo-ekonomická fakulta Vysokej školy poľnohospodárskej, Nitra

Ján Kmeť, Filozofická fakulta, Nový Sad

Štefan Labát, Fakulta telesnej výchovy, Nový Sad

Ján Radomír Kvačala, Teologická vysoká škola, Bratislava

Ľuboslav Majera, Divadelná fakulta na Akadémií umení, Banská Bystrica
Andrej Mráz, Filozofická fakulta UK, Bratislava
Michal Šuster, Lekárska fakulta UPJŠ, Košice
Michal Topoľský, Fakulta prírodných vied VŠP

Prodekani

Daniel Dudok, Filozofická fakulta, Nový Sad
Ján Gažo, CHTF SVŠT, Bratislava
Michal Harpáň, Filozofická fakulta, Nový Sad
Janko Hodolič, Fakulta technických vied, Nový Sad
Ondrej Jaško, Fakulta organizačných vied, Belehrad
Dalibor Miloš Krno, Právnická fakulta UK, Bratislava
Ján Marko, Poľnohospodárska fakulta, Nový Sad
Andrej Mráz, Filozofická fakulta UK, Bratislava
Miroslav Pavlov, Prírodovedecko-matematická fakulta, Nový Sad
Michal Týr, Filozofická fakulta, Nový Sad
Vladimír Valent, Technologická fakulta, Belehrad
Miroslav Vitéz, Ekonomická fakulta, Subotica

Riaditelia a vedúci ústavu

Vladimír Čáni, správca Kliniky pre maxilofaciálnu chirurgiu, Nový Sad

Ján Čaplovič, Univerzitná knižnica, Bratislava

Andrej Čipkár, redaktor učebníc v Pokrajinskom ústave pre vydávanie učebníc, Nový Sad, istý čas aj riaditeľ

Daniel Dudok, riaditeľ Slovakistického ústavu Filozofickej fakulty, Nový Sad

Miroslav Dudok, člen Volebnej rady Filozofickej fakulty Novosadskej univerzity (1988), člen Vedeckej rady FiFUK v Bratislave (2003), člen Vedeckej rady FiF UCM v Trnave (2004), predseda odborovej komisie doktorandského štúdia v študijnom programe *slavistika* na FiF UK, člen odborovej komisie doktorandského štúdia v študijnom programe *všeobecná jazykoveda* na FiF UK, predseda inauguračných a habilitačných postupov z odboru *slavistika* na FiF UK, predseda komisie štátnicových skúšok na FF UCM, člen skúšobnej komisie pre odbornú skúšku tlmočníka a prekladateľa z odboru chorvátsky jazyk a srbský jazyk MS SR, člen expertného tímu pri posudzovaní grantov MŠ SR, predseda Slovenskej jazykovednej spoločnosti pri SAV (2003 – 2005)

Michal Ďurovka, vedúci Katedry rastlinársko-zeleninárskeho odboru Poľnohospodárskej fakulty, Nový Sad

Milotka Fabriová, rod. Hrnčiarová, vedúca Oddelenia hepatitídy a chorôb pečene na Klinike pre infekčné choroby Klinického strediska, Nový Sad

Vladimír Farkaš, člen Vedeckej rady Chemického ústavu SAV, Bratislava

Juraj Ferík, korepetítor a dirigent v Divadle na Teraziách v Belehrade (1965 – 1970), dirigent a umelecký vedúci v Nišskom symfonickom orchestri (1970 – 1980), dirigent a šéf operného zboru v Srbskom národnom divadle (1980 – 1989), dirigent ľudových orchestrov v Novosadskom rozhlase po odchod do výslužby (1994)

Viliam Figuš, chemik – vedúci Slov. závodov na portlandský cement v Lietavskej Lúčke – Ladcoch (1937 – 1945), technický riaditeľ oblastného riaditeľstva Slov. cementární v Bratislave (1945 – 1946), Cementární a vápeniek v Trenčíne (1946 – 1949), vedúci technického odboru oblastného riaditeľstva Keramických a sklárskych závodov v Bratislave (1949 – 1950), Výskumného strediska v Trenčíne (1950 – 1951), riaditeľ Výskumného ústavu maltovín v Hornom Srní (1951 – 1952), vedúci výskumu v Ústave stavebných hmôt a konštrukcií v Bratislave (1952 – 1957)

Michal Filip, zakladateľ vojvodinskej slovakistiky

Michal Harpáň, od roku 1986 vedúci slovakistiky na Filozofickej fakulte, Nový Sad (rozličné organizačné formy: Slovakistický ústav, Slovakistické oddelenie, Katedra slovenského jazyka a literatúry, teraz opäť Slovakistické oddelenie)

Janko Hodolič, vedúci Laboratória pre metrológiu, kvalitu, prípravky a envíronmentálne inžinierstvo Ústavu výrobného inžinierstva Fakulty technických vied, Nový Sad

Oskár Hrubík, zakladateľ Oddelenia pre permanentný odchov pokusných zvierat pri Ústave pre fyziológiu Lekárskej fakulty, Nový Sad

Andrej Hriešik, Ústav strojníckej výroby Technickej fakulty, Rijeka

Michal Husár, Výskumná stanica pre chmeľ a konope, Báčsky Petrovec

Ondrej Jaško, vedúci Katedry pre organizáciu podnikateľských sústav na Fakulte organizačných vied, Belehrad

Jozef Jašo, prednosta Oddelenia pre hrudnú chirurgiu, Inštitút pre pľúcne choroby, Nový Sad

Ján Kišgeci, riaditeľ Ústavu pre chmeľ, cirok a liečivé rastliny, Báčsky Petrovec, zakladateľ Poľnohospodárskeho múzea v Kulpíne

Milica Klopčičová-Speváková, Katedra pre fyzikálnu a rehabilitačnú medicínu na Lekárskej fakulte, Ľubľana

Pavel Kováč, zástupca riaditeľa Inštitútu pre výrobné strojníctvo a vedúceho Laboratória pre obrábanie kovov rezaním na Fakulte technických vied, Nový Sad

Ján Kmeť, prvý vedúci samostatnej Katedry slovenského jazyka a literatúry na Filozofickej fakulte, Nový Sad; riaditeľ Slovakistického ústavu Filozofickej fakulty, Nový Sad

Dalibor Miloš Krno, vedúci Katedry medzinárodného práva a politiky Právnickej fakulty UK (1951 – 55) a vedúci Katedry novinárstva FiF UK (1955 – 1971), Bratislava

Štefan Labát, vedúci Katedry telovýchovy na Vyššej pedagogickej škole, Nový Sad

Oľga Labátová, rod. Rovnevová, vedúca v Rehabilitačnom stredisku Ústavu pre sociálne poistenie, Nový Sad

Jaromír Likavec, vedúci prevádzkárne a riaditeľ Oddelenia komunikačných sietí Frauenhoferského inštitútu na Technickej univerzite v Darmstadte

Ján Marček, vedúci základných štúdií a zároveň prednášateľ na Vojenskej akadémii, Belehrad

Ján Marko, riaditeľ Inštitútu pre ekonomiku poľnohospodárstva Poľnohospodárskej fakulty, Nový Sad

Vladislav Miškovic, náčelník Centra pre nemocničný informačný systém VMA, Belehrad

Andrej Mráz, vedúci Oddelenia slovenského jazyka a dejín slovenskej literatúry na FiF UK a vedúci Katedry slovenského jazyka a literatúry na Pedagogickej fakulte UK, Bratislava

Andrej Myjavec, správca Ústavu pre chmeľ, cirok a liečivé rastliny, Báčsky Petrovec

Anna Orosová, rod. Bagľašová, riaditeľka Kliniky pre choroby oka Klinického strediska, Nový Sad

Michal Palov, riaditeľ Inštitútu pedagogiky Filozofickej fakulty, Nový Sad

Anna Sabová, rod. Vargová, riaditeľka Katedry pre farmakológiu, toxikológiu a klinickú farmakológiu na Lekárskej fakulte, Nový Sad

Ján Šafárik, knihovník Národnej knižnice, Belehrad

Karol Šiška, riaditeľ v sanatóriách vo Vysokých Tatrách; prednosta II. chirurgickej kliniky Lekárskej fakulty UK, Bratislava

Vesna Šoucová-Tričkovićová, vedúca Symfonického orchestra Fakulty hudobného umenia, Belehrad

Jozef Šuster, vedúci Katedry oftalmológie a vedúci Kliniky očných chorôb Lekárskej fakulty, Bratislava

Michal Topoľský, vedúci Katedry filozofie a metodológie vied Lekárskej fakulty UK, Bratislava

Michal Týr, jazykový redaktor, neskôr redaktor učebníc v Pokrajinskom ústave pre vydávanie učebníc, Nový Sad, zástupca vedúceho Slovakistického oddelenia na Filozofickej fakulte, Nový Sad

Štefan Týr, vedúci Katedry udržateľného poľnohospodárstva a herbológie Slovenskej poľnohospodárskej univerzity, Nitra

Rastislav Varga, riaditeľ Baletu v Srbskom národnom divadle, Nový Sad

Ondrej Vízi, zakladateľ Prírodovedeckého múzea Čiernej Hory a jeho prvý riaditeľ, Titograd

SÚHRN

Z názvu príspevku, bez veľkého úsilia a námahy, sa môže vytušiť, že členovia pozorovaného základného súboru podľa narodenia pochádzajú z vojvodinských osád, z ktorých Báčskemu Petrovcu patrí najväčší význam.

Sociálny pôvod členov pozorovaného súboru charakterizujú rodiny roľníkov (34), učiteľov a profesorov (26), právnikov, ekonómov a novinárov (20), nasledujú remeselnícke (18) a robotnícke rodiny (12). Analýza sociálneho pôvodu v pozorovaných časových úsekoch svedčí, že sa slovenskí vysokoškolskí učitelia a vedci z tohto územia nereprodukujú z úzkych sociálnych skupín.

Osoby zaradené do *Lexikónu* v najväčšom počte navštevovali ako strednú školu gymnázium (76,36 %), nasledujú stredná technická (7,27 %), stredná poľnohospodárska škola (4,24 %) a učiteľská škola (3,03). Ostatným stredným školám patrí súhrnný podiel 3,64 %.

Orientáciu potomkov rôznych sociálnych vrstiev nemožno zovšeobecniť a predstaviť jednoducho a jednoznačne. V pozorovanom období predstavuje široký vejár zvolených povolaní na vysokých školách, bez ohľadu na sociálny pôvod jednotlivcov.

Konfrontácia sociálneho pôvodu členov základného súboru s počtom obhájených téz poukazuje na ich vzájomnú závislosť. Závislosť je evidovaná tak korelatívnou väzbou, ako aj uplatnením testu štrukturálnej totožnosti. Spoznanie, že obhajovatelia týchto vedeckých téz patria do všetkých sociálnych vrstiev, sa hodnotí kladne.

Zodpovedajúca pozornosť je venovaná rozboru magisterských a doktorských téz. Konštatácia sa osobitne vzťahuje na životný vek osôb, keď obhájili tézy. Osobitne sa rozoberajú magisterské tézy ako úvodný stupeň vedeckého vzdelávania, osobitne doktorské tézy, pre ktoré magisterská téza nebola podmienkou a osobitnú časť predstavuje paralelný rozbor magisterských a doktorských téz v prípadoch, v ktorých magisterská téza bola podmienkou pre obhajobu doktorskej tézy. Tieto prípady sú detailne analyzované uplatňovaním rôznych známych postupov a popri tom konfrontované s údajmi, ktoré sme mali v tejto oblasti k dispozícií. Komparácia získaných výsledkov zasluhuje kladné hodnotenie docielenej úrovne všetkých bežných ukazovateľov.

V príspevku nasleduje súpis obhájených magisterských a doktorských téz roztriedených na nasledujúce oblasti: prírodné, humanitné, aplikované a interdisciplinárne vedy. Triedenie súpisu téz treba rozumieť ako podmienečné pre túto potrebu.

Aktivita členov pozorovaného súboru v tomto príspevku bola obmedzená na vytýčenie ich činnosti na akadémiách vied (a umení), resp. na zverené funkcie na vysokých školách a vo výskumných ústavoch. Kapitola sa preto triedi na skupiny: akademici a čestní členovia, členovia (delegáti) senátu, resp. rady univerzity; rektori, prorektori, dekani, prodekani a riaditelia (vedúci) ústavu. Ich detailný súpis poukazuje na to, že vojvodinským Slovákom ako vysokoškolským učiteľom a vedeckým pracovníkom bol zverený široký vejár povinnosti na školách a v ústavoch, v ktorých pôsobili (pôsobia).

Literatúra

1. Čaplovič, J.: *Pred založením gymnázia v Petrovci*. In: *Pamätnica 50 rokov Slovenského gymnázia v Petrovci*. Báčsky Petrovec: Slovenské gymnázium 1969.

2. Kováčka, M. – Kontešková, O.: *Štatisické metódy*. Bratislava: SVTL 1962.

3. Lange, O.: *Uvod u ekonometriju*. Sarajevo: Izdavačko preduzeće „Veselin Masleša" 1960.

4. Marko J.: *Lexikón slovenských vojvodinských vysokoškolských učiteľov a vedcov*. Báčsky Petrovec: Slovenské vydavateľské centrum – Nový Sad: Slovakistická vojvodinská spoločnosť 2009.

5. Marko, J.: *Naučnoistraživački rad i njegov uticaj na proizvodnju hrane*. In: *Hrana i razvoj*. Beograd: Jugoslovenska naučna tribina 1987.

6. Obradović, S. – Sentić, Milica: *Osnovi statističke analize*. Beograd: Naučna knjiga 1963.

7. Rumler, M. a kol.: *Ekonomika vyspelého kapitalizmu a vědeckotechnická revoluce*. Praha: Nakladatelství Svoboda 1979.

OBSAH

SÚPIS TABULIEK

Ján Marko
SPÄTNÝ POHĽAD
NA LEXIKÓN SLOVENSKÝCH VOJVODINSKÝCH
VYSOKOŠKOLSKÝCH UČITEĽOV A VEDCOV

Podľa štandardného návrhu MICHALA KIRÁĽA obálku a grafickú úpravu navrhol VLADIMÍR SUDICKÝ.
Lektorský posudok napísal Dr. MICHAL TÝR.
Jazykový redaktor Dr. MICHAL TÝR.
Technický redaktor JÁN HLAVÁČ.
Vychádza ako 13. zväzok v Edícii Vedecké zošity.
Číslo publikácie 64.
Za vydavateľov VLADIMÍR VALENTÍK, MILINA SKLABINSKÁ a Dr. MICHAL TÝR.

Vydali v roku 2010
Slovenské vydavateľské centrum, 21470 Báčsky Petrovec, VÚSB 4-6,
tel./fax: (021) 780-159, e-mail: svcentrum@stcable.rs,

Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 21000 Nový Sad, Njegoševa 16/II/7
tel.: (021) 545-570, fax: (021) 545-572, e-mail: office@slovackizavod.org.rs
a
Slovakistická vojvodinská spoločnosť, 21000 Nový Sad, Zorana Đinđića 2/II,
tel./fax: (021) 455-046 e-mail: tyr@neobee.net

Vytlačila

21470 Báčsky Petrovec, VÚSB 4-6,
tel./fax. (021) 780-144

ISBN 978-86-7103-355-8

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

378-057.175(=162.4)(497.113):929(031)(02.072)
001-057.4 (=162.4)(497.113):929(031)(02.072)

MARKO, Ján 1928 –
Spätný pohľad na Lexikón slovenských vojvodinských vysokoškolských učiteľov a vedcov / Ján Marko. – Báčsky Petrovec : Slovenské vydavateľské centrum ; Nový Sad : Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov : Slovakistická vojvodinská spoločnosť, 2010 (Báčsky Petrovec : Neografia). – 31 str. : tabele ; 24 cm. – (Edícia Vedecké zošity; zv. 13)

Bibliografija: str. 31.

ISBN 978-86-7103-355-8

I. Марко, Јан 1928 – v. Marko, Ján, 1928 –
a) Марко, Јан (1928 –) – „Lexikón slovenských vojvodinských vysokoškolských učiteľov a vedcov“ b) Универзитетски професори – Словаци – Војводина c) Научни радници – Словаци – Војводина

COBISS.SR-ID 259518471

ISBN 978-86-7103-355-8
9 788671 033558